

INSTITUTIONEN FÖR SOCIOLOGI OCH ARBETSVETENSKAP

PENNINGTVÄTT

En kvalitativ studie utifrån ett kriminologiskt tillfälles- och
möjlighetsperspektiv

OLIVIA NILSSON

Uppsats/Examensarbete:	Examensarbete för master i Kriminologi, 30 hp
Program och/eller kurs:	Masterprogrammet i Kriminologi, 120 hp (KR2500)
Nivå:	Avancerad nivå
Termin/år:	Vårtermin/2018
Handledare:	Oskar Engdahl
Examinator:	Sven-Åke Lindgren

MONEY LAUNDERING

A qualitative study from a criminological opportunity perspective

Over the past few years, money laundering has become a huge problem worldwide, due to globalization and new technologies. Previous research indicates that money laundering has an extremely negative impact on society, affecting individuals and the world economy at large. In relation to this, authorities worldwide have become interested in developing new strategies to decrease the level of money laundering. In 2014, Sweden implemented a new legislation on money laundering with the purpose of facilitating the investigations and convictions. Furthermore, the number of crime reports on money laundering has increased in Sweden during the past few years. Although, the number of convictions and prosecutions have not yet increased in Sweden. The purpose of this qualitative study has been to study why money laundering seems to be such a difficult subject to investigate and why there are so few convictions and prosecutions in Sweden, from a criminological opportunity perspective. The study consists of a collection of court cases concerning money laundering from Sweden and conducted interviews with prosecutors involved in such court cases. The results of the study indicate that there are four main aspects that influence the opportunity structure and the number of convictions and prosecutions of money laundering. There is a lack of knowledge about money laundering and its legislation in several social institutions, insufficient control systems, high evidentiary/complex investigations as well as the several different approaches to committing money laundering. In conclusion there are recommendations for future research and practitioners of how to increase the risk of detection and sanction.

Keywords: money laundering, criminology, opportunity structure, law, investigation, prosecution, conviction & Sweden

Förord

Att skriva om ett ämne som jag i början av uppsatsen hade nästintill obefintlig kunskap om har varit utmanande och emellanåt ganska svårt. Jag är dock väldigt tacksam över att jag valde att utmana mig själv och skriva om penningtvätt eftersom jag nu känner att jag erhåller kompetens om ytterligare en brottstyp.

Jag skulle därmed vilja ta tillfället i akt och tacka min handledare Oskar Engdahl för den ständiga motivation, de flertalet givande diskussioner och den kunskap han gett mig. Vidare skulle jag vilja tacka Jan Palmén och övriga kontaktpersoner på Ekobrottsmyndigheten för att ni tagit er tid och givit mig råd för min masteruppsats. Slutligen vill jag tacka alla respondenter som delvis möjliggjort denna studien.

Olivia Nilsson
Göteborg, maj 2018

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1. Syfte.....	2
1.1.2. <i>Frågeställningar</i>	2
2. Bakgrund.....	3
2.1. Definition av penningtvätt.....	3
2.2. Den svenska lagstiftningen gällande penningtvätt.....	3
2.3. Omfattning & utveckling över tid.....	4
3. Tidigare forskning.....	7
3.1. Allmänt om tidigare forskning gällande penningtvätt.....	7
3.1.1. <i>Penningtvättsprocessen & dess olika tekniker</i>	7
3.1.2. <i>Lagstiftning</i>	9
3.1.3. <i>Övervakning- & rapporteringssystem</i>	10
3.1.4. <i>Penningtvätt & kriminogena kontexter</i>	11
4. Teoretiska utgångspunkter.....	13
4.1. Allmänt om tillfälles- och möjlighetsstrukturer.....	13
4.2. Definition av möjlighetsstruktur & brottsmöjligheter.....	13
4.2.1. <i>Kapabla väktare</i>	14
4.2.2. <i>Social status/position</i>	15
5. Metod & design.....	16
5.1. Material & urval.....	16
5.2. Insamling & bearbetning av material.....	17
5.3. Inklusion- och exklusionskriterier.....	18
5.4. Bortfall.....	19
5.5. Analys.....	20
5.6. Etiska överväganden.....	21
6. Resultat & analys.....	22
6.1. Brottstekniker & kontexter.....	22
6.2. Lagstiftning.....	25
6.3. Utrednings- & lagföringsaspekter.....	27
6.4. Brister i samhällets kontrollsystem.....	31
7. Avslutande diskussion & sammanfattning.....	35
7.1. Slutsatser.....	36
7.2. Framtida forskning.....	37
7.3. Rekommendationer.....	37
8. Referenslista.....	38
9. Bilagor.....	42
9.1. Bilaga 1- Intervjuguide.....	42
9.2. Bilaga 2- Urvalsprocessen av rättsfallen.....	42
9.3. Bilaga 3- Informationsbrev.....	43

1. Inledning

Penningtvättsbrottet påpekas vara ett ökande problem i flertalet länder runt om i världen, där många länder brister i sina preventionskunskaper vad gäller brottet (Hussein & Safi, 2014:245). Det konstateras att penningtvätt, och övrig ekonomiskt brottslighet, tilltar i det moderna samhället till följd av de snabba affärsverksamheter som utvecklats under de senaste åren (Brottsförebyggande rådet, Brå, 2003:6). Flertalet forskare och myndigheter är vidare överens om att brott såsom penningtvätt påverkar samhället oerhört negativt (Benson m fl, 2009:175; Brå, 2003:6; Brå, 2008:305), i den bemärkelsen att både enskilda individer drabbas men också att förtroendet för näringslivet minskar (Brå, 2003:6). Därtill är penningtvättsbrottet relaterat till många olika problemområden såsom organiserad brottslighet, skattebrott, trafficking och narkotikasmuggling. Att förhindra penningtvätt blir följaktligen oerhört väsentligt för myndigheter eftersom det i sin tur anses minska fördelarna med ovannämnda brottstyper (Gilmour, 2016b:2). Det blir därmed tydligt att penningtvätt påverkar flertalet olika delar av samhället och genererar betydligt större skadeverkningar än traditionell gatubrottslighet (Brå, 2003:6; Brå, 2008:305–306). Dessutom är brottstypen ofta ett spanings- och utredningsärende, vilket utgör att det är samhällets kontrollsystem som upptäcker dessa brott (a.a.). Således lagförs endast en liten del av gärningspersonerna vilket utgör att mörkertalet för denna brottstyp är stort (a.a.).

På senare år har således lagstiftningen, vad gäller penningtvätt i Sverige, nyligen reviderats med syftet att minska penningtvättsproblematiken (RättsPM, 2015:3–4). Lagregleringen hade som syfte att öka kontrollerna och förhindra att svarta pengar kommer in i den legala finansmarknaden (a.a.). Liknande lagändringar har även implementerats i övriga delar av världen (Unger & Hertog, 2012:287). Däremot tycks inte lagändringarna haft en sådan positiv effekt på penningtvättsproblematiken som många hoppats på, varken i Sverige eller i andra delar av världen (Unger & Hertog, 2012:287; Magnusson, 2009:101; Yeandle m fl, 2005:8–10). I relation till den nya lagstiftningen och att antalet penningtvättsanmälningar ökat dramatiskt i Sverige är det av hög relevans att undersöka varför inte antalet lagföringar och åtal vad gäller penningtvätt ökat i Sverige, framförallt vad gäller penningtvättsrättsfall åtalat av Ekobrottsmyndigheten.

I vidare mening kan konstateras att det i nuläget råder stor efterfrågan på att förebygga denna typen av brott (Brå, 2003:6; Benson m fl, 2009:176). Sålunda finns även ett stort behov av forskning gällande ekonomisk brottslighet (ekobrott), penningtvätt inkluderat, då det i dagsläget inte finns så mycket forskning på området i jämförelse med andra brottstyper såsom traditionell gatubrottslighet (Verhage, 2017:478). Än mindre vad gäller kriminologisk forskning om penningtvättsbrott (Verhage, 2017:478; Gilmour, 2016a:377) i en svensk kontext. Att studera brottstypen i relation till ett kriminologiskt tillfälles- och möjlighetsperspektiv är således av stor relevans för att kunna identifiera vad det är som möjliggör brottet och sålunda vilka aspekter som tycks minska brottets upptäcktsrisk och sanktionsrisk.

1.1. Syfte

Denna studie är skriven i samarbete med Ekobrottsmyndigheten (EBM) i Göteborg¹. EBM har uttryckt en problematik vad gäller det låga antal lagföringar vad gäller penningtvätt åtalat av EBM. Främst eftersom det endast finns ett fåtal domar vad gäller penningtvätt/näringspenningtvätt (åtalat av EBM) trots den nya lagstiftningen som inrättades 2014 och gav förhoppningar om ett förenklat utredningsarbete och fler lagföringar och trots att antalet rapporter om misstänkta penningtvättsprott ökat drastiskt under lång tid. Syftet med studien är således att skapa kunskap om penningtvätt och vad det är som gör att brottstypen tycks vara så svår att utreda och lagföra. Vidare ämnar studien bidra till den kriminologiska forskningen om penningtvätt i en svensk kontext. Kunskap kring möjlighetsstrukturerna utifrån upptäcktsrisk och sanktionsrisk vad gäller penningtvätt kommer förhoppningsvis i sin tur leda till identifikation om varför så få lagförs för brottet. Tanken är att detta sedan skall bidra med nyttig information till myndighetsutövare och andra aktuella aktörer.

1.1.2. Frågeställningar

1. Vad är det som gjort att inte antalet åtal eller lagföringar vad gäller penningtvätt, åtalat av EBM, ökat trots ny lagstiftning?
2. Vilka specifika kännetecken/egenskaper formar möjlighetsstrukturen för penningtvättsbrott?

¹ De resultat, förslag och eventuella felaktigheter som framkommer i uppsatsen är dock endast författarens ansvar.

2. Bakgrund

I detta avsnitt redogörs för vad som räknas som penningtvätt. Därefter beskrivs den svenska penningtvättslagstiftningen följt av penningtvättens omfattning och utveckling över tid. Sålunda utgår denna del från flertalet rapporter gällande penningtvätt skrivna av svenska myndigheter såsom Brottsförebyggande rådet (Brå), Finansinspektionen och Ekobrottsmyndigheten.

2.1. Definition av penningtvätt

Vanligtvis förklaras penningtvätt vara en handling där avsikten är att dölja pengar som utvunnits av en kriminell gärning i syfte att dessa pengar skall framstå som om de kommer från legala handlingar (Grahn, 2010:24, Brå, 2015:16). Vad gäller definitionen av penningtvätt talas det ofta om tre syften (Brå, 2011:23). Syftena är att pengarna skall omvandlas från illegala till legala (mindre suspekta) pengar, dess illegala ursprung skall döljas samt att en legitim förklaring för pengarnas härkomst ska skapas (a.a.). Dock bör belysas att fenomenet är komplext eftersom även andra tillvägagångssätt kan räknas som penningtvätt (SOU, 2016:55-56; Grahn, 2010:26-27). Brå (2015:7) påpekar att penningtvätt innefattar flertalet begrepp, exempelvis kan räkna med att pengar från en kriminell handling hanteras genom vardaglig konsumtion för att räknas som penningtvätt (a.a.). Vidare behöver pengarna inte tvättas i den bemärkelse att de göms undan utan det kan även handla om att vita pengar används till den svarta arbetsmarknaden genom exempelvis finansiering av svartarbete (Brå, 2015:7). Därmed bör understrykas att begreppet penningtvätt kan vara aningen missvisande eftersom även andra mindre uppenbara handlingar räknas till denna brottstyp. I utredningssammanhang har det också framhållits att det saknas en vedertagen definition vad gäller penningtvätt (SOU, 2016:56). Däremot hävdar SOU (2016:56) att uppsåtliga handlingar som innefattar att man omvandlat, agerat medhjälp eller överfört egendom i vetskap om att egendomen härrör från brottslig verksamhet, skall räknas som penningtvätt och således utgöra dess definition.

2.2. Den svenska lagstiftningen gällande penningtvätt

Före den 1:a juli 2014 fanns det inget brott som hette penningtvätt enligt svensk lag, penningtvättsbrott ingick istället i andra rubriceringar såsom häleri (Brå, 2011:22-23; RättsPM, 2015:5). Sverige fick emellertid kritik för denna lagstiftning av den mellanstatliga organisationen Financial Action Task Force (FATF)², som vid en granskning menade att det fanns stora brister med lagens effektivitet (FATF, 2010:4-5). Kritiken formulerades utifrån de av FATF år 2012 antagna rekommendationer för hur hanteringen av penningtvätt och finansiering av terrorism skulle skötas (a.a.). Sverige krävdes därmed efterfölja dessa eftersom Sverige är medlem i FATF (Finansinspektionen, 2013:4). Mot denna bakgrund reviderades den svenska lagstiftningen gällande penningtvätt år 2014 (RättsPM, 2015:3-4). Syftet med den nya lagen var att kunna effektivisera kriminaliseringen och att kunna förbättra möjligheterna att säkra och förverka egendom som hanterats genom penningtvätt. Således var syftet att göra lagen mer lätthanterlig i relation till de praktiska problem som tidigare uppstått, vilket utgjorde att beviskraven för ett konkret förbrott sänktes (se beskrivning nedan). Idag regleras penningtvätt i Sverige enligt lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott (penningtvättsbrottslagen). I penningtvättsbrottslagen (2014:307) 3 § står följande:

² FATF är en internationell organisation med syfte att bekämpa penningtvättsproblematiken för att komma åt den organiserad brottsligheten (Grahn, 2010:22).

För penningtvättsbrott döms, om åtgärden syftar till att dölja att pengar eller annan egendom härrör från brott eller brottslig verksamhet eller till att främja möjligheterna för någon att tillgodogöra sig egendomen eller dess värde, den som 1. överlåter, förvärvar, omsätter, förvarar eller vidtar annan sådan åtgärd med egendomen, eller 2. tillhandahåller, förvärvar eller upprättar en handling som kan ge en skenbar förklaring till innehavet av egendomen, deltar i transaktioner som utförs för skens skull, uppträder som bulvan eller vidtar annan sådan åtgärd [...].

Vidare kan utläsas i penningtvättbrottslagen (2014:307) 7 §:

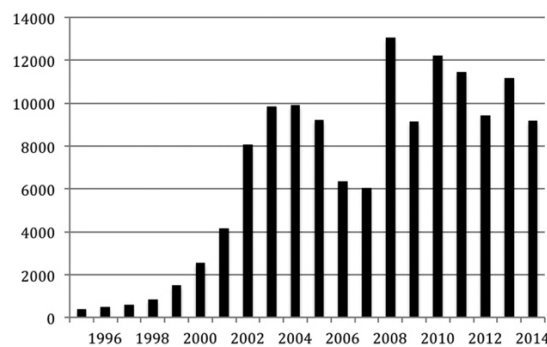
Den som, i näringsverksamhet eller såsom led i en verksamhet som bedrivs vanemässigt eller annars i större omfattning, medverkar till en åtgärd som skäligen kan antas vara vidtagen i sådant syfte som anges i 3 §, döms för näringspenningtvätt [...].

Således bör poängteras att det, enligt lag, krävs att gärningen härrör från brott eller annan brottslig verksamhet för att räknas som penningtvätt (RättsPM, 2015:8-9). Med andra ord krävs ett förbrott för att något skall räknas som penningtvätt, vilket menas vara brott som genererar ett brottsutbyte i form av en ekonomisk vinning och som i sin tur tvättas för att dölja ursprunget (a.a.). Ett exempel kan vara narkotikaförsäljning där gärningspersonen får illegala pengar i utbyte av narkotikan, vilket i sin tur innebär att gärningspersonen ofta tvättar pengarna för att dölja dess illegala ursprung. Således måste det finnas en koppling mellan förbrottet och pengarna som tvättas när det talas om penningtvätt (a.a.). Enligt den nya regleringen från 2014 var tanken att ett konkret förbrott (såsom tid och plats för brottet) inte ska behöva bevisas i samma utsträckning som tidigare för att underlätta tillämpningen av lagen (RättsPM, 2015:3-18). Utöver den nya regleringen tillkom även näringspenningtvätt. Denna rubricering åsyftar i vissa omständigheter döma personer som vid klandervärt risktagande främjat penningtvätt. Med andra ord kan inkomna pengar vara legitimt åtkomna men ett agerande/medverkan som kan riskera möjlighet till penningtvätt skall räknas som näringspenningtvätt (i näringsverksamhet eller vanemässigt beteende)(a.a.). Således behöver rätten inte koppla detta agerande till ett förbrott, varvid förbrottet frikopplas (a.a.). Vidare bör även nämnas att utöver den straffrättsliga penningtvättslagstiftningen finns den administrativa penningtvättslagstiftningen (Grahn, 2010: 24; EBM, 2015:5-6). Kortfattat kan sägas att den administrativa lagstiftningen åsyftar minska risken för att finansiell verksamhet och annan näringsverksamhet utnyttjas för penningtvätt. Denna lag innefattar således en brottspreventiv karaktär med riskbaserade åtgärder (EBM, 2015:5-6). Även denna lag reviderades år 2017 (lag 2017:630) efter kritik från FATF. Den straffrättsliga lagstiftningen innefattar, tillskillnad från den administrativa lagen, själva brottet och åsyftar ge sanktioner för de som bryter mot lagstiftningen och begår brottet med uppsåt (SOU, 2016:44).

2.3. Omfattning & utveckling över tid

Idag anses penningtvätt vara ett stort problem världen över och många menar också att omfattningen ökar stadigt (Hussein & Omar, 2014:1). Forskare och myndigheter är i regel också överens om att ekobrott, penningtvätt inkluderat, påverkar samhället mycket negativt (Benson m fl, 2009:175; Brå, 2008:305; Finansinspektionen, 2013:7-8). Kort kan sägas att enskilda individer drabbas såväl som att förtroendet för näringslivet kan minska, vilket i sin tur kan påverka samhällsekonomin negativt (Brå, 2003:6). Således anses penningtvätt, och övriga ekobrott, utgöra ett hot mot flertalet olika samhällsinstitutioner och generera betydligt större skadeverkningar än traditionsenliga brott (Brå, 2003:6; Brå, 2008:305–306).

Traditionellt sätt har penningtvätt varit ett polisiärt spanings- och utredningsärende eftersom penningtvätt inte har ett tydligt offer (i jämförelse med exempelvis ett våldsbrott), vilket utgör att det är fåtal som anmäler denna typ av brott till polisen (mer än den finansiella verksamheten). Således kan sägas att det är spaningen som oftast lett till fällande domar (Brå, 2003:6; Brå, 2008:305–306). Dock bör påpekas att anmälningsplikten gentemot brottet sedan i början av 1990-talet kontinuerligt utökats för flera yrkesutövare, det har i sin tur lett till att fler anmälningar om penningtvätt inkommit till finanspolisen (Engdahl & Larsson, 2016:521-523; EBM, 2017:20). Figur 1 nedan illustreras denna utveckling av antalet mottagna penningtvättsrapporter till finanspolisen från yrkesutövare med rapporteringsplikt. Vidare bör noteras att antalet rapporter visat sig öka år 2015 till över 9000 och år 2016 till över 12 000 (Polismyndigheten, 2017:21).

Figur 1- Antalet mottagna penningtvättsrapporter till Finanspolisen mellan 1995-2014
(Källa: Polismyndigheten, 2015:13)

I de fall som Finanspolisen bedömer att det finns en brottsmisstanke informeras brottsutredande myndigheter såsom EBM (Polismyndigheten, 2017:6). Enligt Brå har exempelvis antalet anmälda penningtvättsbrott ökat från 431-2719 mellan 2014, då lagen inrättades, till 2017 (se figur 2 nedan)³. I EBM:s årsredovisning 2017 hävdas även att antalet lagförda brottstankar och lagförda personer misstänkta för penningtvätt har ökat (EBM, 2017: 20).

Hela landet	2014	2015	2016	2017
	431	1383	1922	2719

Figur 2- Antalet anmälda penningtvättsbrott

Vad gäller antalet åtal och fällande domar om penningtvätt bör beaktas att brottet ofta innefattas i en större utredning med ett annat huvudbrott såsom skattebrott, där fokus främst ligger på dessa huvudbrott framför penningtvättsbrottet. Någon studie på området som visar hur detta påverkar omfattningen av antal åtal och fällande domar förefaller dock inte finnas. Dessutom bör tilläggas att det fortfarande finns ett stort mörkertal gällande penningtvätt (EBM, 2016:33). Att kunna beräkna hur stort problemet faktiskt är blir därför ganska svårt, däremot kan konstateras att penningtvätt är vanligt såväl i Sverige som i övriga världen (Grahn, 2010:21). SOU (2012:56) påpekar exempelvis att mellan två till fem procent av världens bruttonationalprodukt (BNP) består av tvättade pengar. I vidare mening har skattefelet i Sverige exempelvis ett år uppgått till 166 miljarder kronor, där 66 miljarder kronor beräknas tillhöra den svarta marknaden (Finansinspektionen, 2013:9; Grahn, 2010:30). Således uppskattas penningtvätt omsätta flera miljarder kronor årligen (Finansinspektionen,

³ Statistik från Brå > <http://statistik.bra.se/solwebb/action/anmalda/urval/sok>

2013:9). Det kan även således identifierats att penningtvätt fortfarande är problematiskt i Sverige i form av att för få individer lagförs för brottet, trots den reviderade lagstiftningen som implementerades i Sverige år 2014 och de ökade antal anmälningar.

3. Tidigare forskning

Inom det kriminologiska forskningsfältet har fokus sedan länge främst varit på att studera *street crimes* och *common criminals* (Simpson & Weisburd, 2009:3-12). Kriminologisk forskning om ekobrott har därför bortprioriterats trots att Sutherlands forskning visade att ekobrott har en viktig inverkan på den generella forskningen om brott. Han menade att brott likväl kunde begås av mer intelligenta och/eller förmögna personer och inte bara av personer med sämre förutsättningar (Simpson & Weisburd, 2009:3-12). Simpson & Weisburd (2009:3-12) argumenterar för att kriminologisk forskning fortfarande, 70 år efter Sutherlands forskning, tycks veta väldigt lite om beteendemönster, rättskunskap/straffrätt och allmänna brottsmönster vad gäller ekobrott. I likhet påpekar Lindgren (2000:194-195) att den internationella forskningen tenderar att främst undersöka ekobrott i relation till lagstiftning och motåtgärder gentemot problemet. Dessutom hävdar Engdahl (2009:118) att det råder stor brist på forskning som på ett djupare plan försöker förklara hur samhällsstrukturer möjliggör ekobrott. Såväl kan sägas att den kriminologiska forskningen om ekobrott, penningtvätt inkluderad, är tämligen begränsad i jämförelse med annan kriminologisk forskning (Simpson & Weisburd, 2009:3-12).

3.1. Allmänt om tidigare forskning gällande penningtvätt

Den tidigare forskningen om penningtvätt har ofta en juridisk inriktning med fokus på lagstiftning och hur den tycks ha påverkat omfattningen av penningtvätt. Således kan sägas att det inte finns många studier som undersökt ekobrott utifrån ett kriminologiskt tillfälles -och möjlighetsperspektiv, än mindre i en svensk kontext. Efter sökningar i databaser och genomgångar av såväl allmänkriminologiska tidskrifter som specialtidskrifter för penningtvätt har ovanstående aspekt kunnat konstateras⁴. Inom forskning hävdas även att kriminologisk forskning främst fokuserar på gärningspersonerna och inte på brottets kännetecken/struktur (Gilmour, 2016b:11; Benson & Simpson, 2015:95)⁵. Däremot bör sägas att det finns viss internationell forskning som identifierat vissa kontexter och/eller karaktärsdrag/tekniker vad gäller brottet, vilket kommer redogöras för nedan.

3.1.1. Penningtvättsprocessen & dess olika tekniker

Penningtvätt är ett komplext fenomen som ofta innefattar flertalet olika metoder och processer, som dessutom ständigt förändras och utvecklas i takt med samhällsutvecklingen (Grahn, 2010:30). Penningtvätt skildras dock oftast av forskningen genom tre olika steg i penningtvättsprocessen: *placering*, *skiktning/lagring/disposition* och *integrering* (Reuter & Truman, 2004:25; Gilmour, 2016b:2). Enligt forskning är placering det steg där pengarna hamnar på den legala marknaden, framförallt genom små belopp som ofta sätts in på nyöppnade bankkonton, köp av postväxlar eller liknande (Chambers-Jones, 2012:107; Grahn, 2010:31-34). I sin tur innebär steg 2, skiktningen/lagringen/dispositionen, att pengarna förflyttas via exempelvis flertalet olika mindre transaktioner, bankkonton, företag och mellan olika ekonomiska sektorer. Pengarna tenderar även att gå genom flera mellanhänder och växlas om till andra valutor, detta i syfte att dölja pengarnas ursprung (Grahn, 2010:31-34). Trots att pengarna kan spåras genom transaktionshistoriken kan det dock vara svårt att nå till rätt individ eftersom falska identiteter (via betalningstjänster), målvakter/bulvaner eller

⁴ Författaren har bl.a. gått igenom *Journal of Money Laundering Control* och utfört flertalet sökningar med olika sökord i databaser såsom ProQuest. Exempel på sökord: money laundering, opportunity & criminology. Antalträffar: 7.

⁵ Endast en kandidatuppsats i kriminologi undersökande penningtvätt har påträffats. Övriga uppsatser gällande penningtvätt tenderar att vara skrivna vid juridiska institutioner. Se *Vart tar pengarna vägen? En deskriptiv studie om penningtvätt i Sverige*.

liknande ofta används för att öka anonymiteten (Brå, 2015:140-141; Reynolds & Irwin, 2017:172; Souto, 2013:266-267). Exempelvis används *bulvaner/målvakter*⁶ till att utföra transaktionerna och/eller hantera/upplåta sina bankomatkonton (Grahn, 2010:31-36). Sålunda har forskning visat att juridiska personer ofta utnyttjas, exempelvis att bolagsbildare får stå för konsekvenserna (Grahn, 2010:31-36). Dessutom utnyttjas även den globala finansmarknaden i form av att pengar snabbt förflyttas elektroniskt mellan landsgränser där bolag med låga krav på startkapital utnyttjas, vilket ämnar försvåra spårningen av pengarna (Chambers-Jones, 2012:107; Grahn, 2010:22-23).

I integreringen är syftet att pengarna inte ska kunna spåras för att inte kunna bevisas i en rättslig prövning (Grahn, 2010:33-36). Således är det vanligt att pengarna investeras i dyrbara fastigheter, bilar eller att pengarna skickas via kasinon och företag eller liknande för att dölja pengarnas härkomst (a.a.). När pengarna har tvättats skapas sedan ofta en legitim förklaring för pengarnas härkomst, där syftet är att få de svarta pengarna att framstå som legala (Brå, 2011:23-26; Grahn, 2010:31-45). Exempelvis hävdas inom forskning att bostadsmäklare utnyttjas, där mäklarens konton används till penningtvättstransaktionerna för att det utåt sett ska se ut som att gärningspersonerna köpt en legitim tjänst av mäklaren (Chambers-Jones, 2012:106-109; Teichmann, 2017:132-135). Vidare hävdas ofta att man gjort legitima affärsaktiviteter där de svarta pengarna praktiskt sätt blandas med vita för att minska risken för upptäckt (Grahn, 2010:31-45). Däremot påpekar Reuter & Truman (2004:25) vikten av att belysa att alla penningtvättsbrott inte alltid innehar alla stegen samt att brottet utförs på olika sätt i olika kontexter, och att fenomenet därmed anses komplext och svårt att identifiera (a.a.).

Vad gäller tillvägagångssätt för penningtvätt kan metoderna skifta beroende på i vilket steg man är i processen men också beroende på förbrottets karaktär (Grahn, 2010:34-35). Dock argumenterar Merlonghi (2010:206) att en central roll för brottets uppkomst är tillgång till olika system, möjligheten att förbli anonym samt möjligheten att snabbt kunna skicka pengarna genom olika konton (om möjligt även utomlands). I likhet hävdas det inom annan forskning att förköpta konton eller bankomatkonton via internet såsom PayPal används, vilket innehar låg nivå av identifikation i jämförelse med en bank (Unger & Hertog, 2012:298; Chambers-Jones, 2012:106-109; Irwin m fl, 2013:17-28). Således förklaras att det ofta sker förflyttningar av fonder fram och tillbaka, genom olika banker via betalningstjänster på internet, för att öka anonymiteten (Chambers-Jones, 2012:106-109). Vidare brukar gärningspersonerna göra mindre transaktioner mellan varandra, via mobiler, vilket leder till att upptäcktsrisken förblir liten (Chambers-Jones, 2012:120). Dessutom kan kriminella personer köpa tjänster online och passera genom flertalet olika konton via exempelvis den virtuella världen (Unger & Hertog, 2012:298; Chambers-Jones, 2012:106-109; Keene, 2012:25). Pengar som dessa kan sedan tas ut via bankomater så att pengarna tycks komma från legala handlingar. På detta sätt kan sägas att den nya tekniken möjliggör och underlättar för penningtvätt världen över.

I jämförelse med den nya teknologins utveckling och dess möjligheter, nämnt ovan, påvisar dock annan forskning att penningtvätt även finns i en mer simpel verksamhet som kringgår det finansiella systemet (Soudijn, 2016:301-307; Teichmann, 2017:132-135; Gilmour,

⁶ Med målvakt avses vanligen en person som för annans räkning ansvarar för en verksamhet som uppdragsgivaren inte vill ansvara för, i utbyte av pengar. Medan bulvan kan förklaras vara en person som överläter sina konton till penningtvättaren, och där pengarna transfereras genom dessa konton för att lättare undkomma rapporteringsgränserna som bankerna har (Grahn, 2010:39-43).

2016b:7-8; Zabyelina, 2015:214-215). Således argumenteras för att lösa kontanter, guld, diamanter och smycken figurerar i penningtvättsstegen lagring och placering eftersom tillvägagångssättet gör det svårt att bevisa var pengarna kommer ifrån men också för att varorna snabbt kan säljas vidare (a.a.). Vidare kan även korrupta revisorer eller banker i länder såsom Dubai (med annan lagstiftning) användas för att integrera de svarta pengarna i den legala marknaden, och därmed är det vanligt att genomföra transaktioner mellan olika länder (a.a.). En annan metod, för de som tvättar mindre summor, är att använda kontanter genom vardagskonsumtion eftersom upptäcktsrisken blir mindre (Soudijn, 2016:308). Dessutom har forskning identifierat att legala kontanter används till att finansiera illegal verksamhet såsom illegal arbetskraft eller finansiering av terrorism, vilket lett till att penningtvätt är vanligt förekommande genom kontanter (Zabyelina, 2015:214-215).

För de som ämnar förflytta stora summor av pengar krävs det oftast att gärningspersonen känner någon som kan tänka sig att förvandla pengarna från svarta till vita genom att ändra valuta i exempelvis ett valutakontor (Soudijn, 2016:308). Metoden har visat sig användas vid internationella transaktioner, vilket försvårar spårbarheten (Brown & Gillespie, 2015:374-378). Dessutom hävdas inom forskning att tillgång till makt, tekniska/administrativa system och sociala nätverk tenderar att förbättra möjligheten till att begå brott såsom penningtvätt (Engdahl, 2009:126). Andra vanliga sätt är att gärningspersonen använder företag/bolag som rimligtvis kan ha stora pengaflöden, varpå legitima affärer kombineras med svarta för att minska risken för upptäckt av myndigheter (skenföretag)(Teichmann, 2017:132-135; Gilmour, 2016b:5-6; EBM, 2017:15). Tillvägagångssättet brukar baseras på att riktiga företag gör affärer med skenbolagen, vilket i sig styrs av penningtvättaren, där exempelvis låtsaspersonal hyrs in till verksamheten (Grahn, 2010:38-39). Därmed används ofta falska fakturor eller målvakter/bulvaner som utåt sett får både transaktionerna och verksamheten att se legitim ut (a.a.). Således menas att upptäcktsrisken och insamlandet av bevis av myndigheter minskar eftersom dessa typer av brott kräver enorma resurser av rättsväsendet (a.a.).

Sammanfattningsvis kan penningtvätt innefatta flertalet olika former. Brottet är även ofta förknippat med andra ekobrott såsom skattebrott eller bokföringsbrott (SOU, 2016:59; Grahn, 2010:35-43). Ett exempel är den svarta arbetskraften inom byggarbetsbranschen, där penningtvätt används för att undvika betala skatt för anställda (a.a.). Däremot bör återigen belysas att beroende på definition av penningtvätt inkluderas även andra typer av tillvägagångssätt. Exempelvis kan pengar från narkotikahandeln även räknas till penningtvätt eftersom dessa pengar ofta brukas i vardaglig konsumtion och upprätthållandet av en kriminell livsstil (a.a.). Således kan det vara svårt för verksamhetsutövare att upptäcka brottet eftersom det utåt sett verkar vara helt vanliga transaktioner (Brå, 2015:140-141).

3.1.2. Lagstiftning

Inom internationell forskning påpekas att dagens penningtvättsproblematik med hög sannolikhet beror på föråldrad lagstiftning, och att den således tillåter att penningtvätt kan begås genom de nya möjligheterna som utvecklats under de senaste åren (såsom internet och virtuella valutor) (Unger & Hertog, 2012:301-302; Teichmann, 2017:136; Chambers-Jones, 2012:157; Yan m fl, 2011:93; Souto, 2013:266-267). Idag tycks det exempelvis saknas kontrollmekanismer i samtliga ekonomiska sektorer, inklusive vad gäller internet och virtuella valutor (Teichmann, 2017:136; Chambers-Jones, 2012:113). I likhet visar andra studier att rådande internationell lagstiftning är splittrad och inte tillräckligt utvecklad för att minska

penningtvättsproblematiken, vilket antas orsaka att så få fall av penningtvätt utreds (Young, 2014:355; Ebikake, 2016:350; Araujo, 2010:77; Morris-Cotterill, 2001:16; Dhillon & Miin, 2013:188). Således argumenteras för att lagstiftningen och AML-reglerna (anti-money laundering) världen över behöver utvidgas eller förändras för att öka upptäcktsrisken och kunna hantera alla de olika typer av penningtvättsformer som idag existerar och som sker genom den nya teknologin (a.a.). Rådande brottsmöjligheter för penningtvätt hävdas således baseras på lagens utformning och marknadsstrukturen (Chambers-Jones, 2012: 168; Chelliah & Prasad, 2017:351).

Dessutom visar annan forskning att AML-reglerna inte verkar inneha den effektiva inverkan på penningtvätt som myndigheter hoppats på (Goede 2007:157; Verhage, 2009:129-130). Exempelvis påpekar Simonova (2011:346-356) att det saknas riskbaserade AML-regler som kan hantera flera former av penningtvätt. Magnusson (2009:101) har påpekat brister i de svenska rättssystemen som gör att oseriösa företag/bolag tillåts användas för penningtvätt, och att det därmed hävdas att det saknas evidens för att lagstiftning/rättssystemen har god brottspreventiv effekt (a.a.). Verhage (2009:129-130) påpekar dock att AML-reglerna har potential eftersom forskningen kunnat identifiera att de kontroller som finns inom bankerna lett till ökad vakenhet kring problemet. Dock har det identifierats att verktygen för att hantera problemen bör förbättras (a.a.). I likhet påpekar Mugarura (2015:353) i sin studie att majoriteten av alla bankers arbete utförs på ett bra sätt när det gäller att motverka penningtvätt eftersom han lyckats identifiera att många vågat anmäla penningtvätt till myndigheter.

3.1.3. Övervakning- & rapporteringssystem

Murray (2013:103) påpekar att underrättelseenheternas arbete behöver förbättras, utvidgas och bli mer flexibla för att hitta nya verktyg som kan hantera den nya utvecklingen av penningtvätt. Det anses relevant att använda teknologin mer än vad som görs när det handlar om övervakningstekniker av transaktioner åsyftande att identifiera kriminella nätverk (Moustafa m fl, 2015:306-314). Att identifiera mönster av konton och individer och utforma verktyg som kan undersöka dolda motiv i transaktionerna anses därför viktigt (a.a.). I vidare mening menar forskning av FATF (2017:3) att Sveriges berörda underrättelseenheter behöver förbättra sina IT-verktyg och strategiska analyser för att bättre kunna hantera penningtvättsproblematiken.

Brå (2015:140-141) påvisar även att kontrollverksamheten hos penningtvättsberörda aktörer i Sverige brister i sin anmälningsplikt, framförallt med avseende på den detaljerade informationen som krävs för att utreda misstänkta personer ofta saknas. Ytterligare menar forskning att det krävs förbättringsåtgärder i form av personalutbildning om penningtvätt för att kunna identifiera fler fall av brottet (Kemal, 2014:423-426, Brå, 2015:140-141; Dhillon & Miin, 2013:188). Även brist på rätt verktyg hos bankerna för att hantera penningtvättsproblem, såsom mindre transaktioner eller handelsbaserad penningtvätt, tycks saknas (Naheem, 2015:522). Att exempelvis endast fokusera på finansiella transaktioner (speciellt stora belopp) anses generera negativa konsekvenser, varvid riskbaserade kundbedömningar är att eftersträva (Naheem, 2016:234). Exempelvis uppger FATF (2017:3) att Sverige behöver förbättra sitt risktänk vad gäller penningtvätt inom flertalet olika samhällsfunktioner. De bristande kontrollerna tillåter exempelvis användandet av falska identiteter eller falska fakturor, som i sig visat sig möjliggöra tillfällen till att begå penningtvättsbrott (Reynolds & Irwin, 2017:187). Dessutom framkommer att yrkesutövarna ofta har en bristande vilja att anmäla på grund av vinstintresse (Brå, 2015:140-141; Young,

2013:198). Bankerna påvisas även ibland känna en viss skepticism gentemot kontrollerna eftersom de inte får tillräcklig med återkoppling från myndigheterna (a.a.). Dessutom hävdas inom annan forskning att bättre och starkare samarbete mellan aktörer som rapporterar penningtvätt, rättsväsendet och finansiella underrättelseenheter är av vikt för att minska problemet (Al-Rashdan, 2012:493; Lukito, 2016;100-101). I likhet identifierar annan forskning att det krävs betydligt bättre samverkan länder emellan, där olika finansiella underrättelseenheter på ett bättre sätt utbyter information för att kunna minska penningtvättsproblemet (Williams, 2013:435-436; Bechara, 2013:81-82; Yasaka, 2017:308). Exempelvis påpekar Zolkafil m fl (2017:292) att endast 2 av 40 länder uppnår FATF:s krav för brottspreventiva åtgärder mot penningtvätt vad gäller kontroller av gränsöverskridande transaktioner.

3.1.4. Penningtvätt & kriminogena kontexter

Gilmour (2016a:376-396) hävdar att det är av relevans att utgå ifrån den miljön som tillåter att brotten möjliggörs eftersom individer tycks anpassa sina handlingar utefter den, vilket han påpekar skulle öka upptäckts- och sanktionsrisken för brottet (a.a.). Vidare anses det idag saknas tillräcklig kunskap om miljöstrukturen för penningtvätt för att kunna dra relativt säkra slutsatser om brottet (a.a.). Annan forskning visar att penningtvätt de senaste åren flyttat sig till okontrollerade miljöer inom och utanför finansmarknaden som konsekvens av de alltmer kontrollerade banksystemen som ökat upptäcktsrisken (Unger & Hertog, 2012:293-297). Således verkar lagstiftningen ha problematik med att täcka områden utöver banksystemen (a.a.). Därmed konstateras att problemet ändrar form utefter de nya lagar och åtgärder som utfärdas (Langenskiöld, 2007:42). Följaktligen uppges att svarta marknader vuxit fram vilka tillåts utnyttjas för penningtvätt, varefter flertalet penningtvättare inte agerar i de miljöerna innefattande kontroller och lagstiftning (Keene, 2012:25; Teichmann, 2017:132; Unger & Hertog, 2012:293-297; Soudijn, 2016:304). Således argumenteras för att penningtvättsmetoderna ständigt ändrar form i relation till situationella förändringar såsom nya lagar (Gilmour, 2016a:377; Unger & Hertog, 2012:293-297). Dessutom, som nämnt tidigare, har det under de senaste åren vuxit fram elektroniska och virtuella valutor (Bitcoin), vilka möjliggör att personer med rätt kunskap och en kriminell agenda kan agera snabbt/enkelt i hela världen och samtidigt förbli anonyma (Unger & Hertog, 2012: 298; Chambers-Jones, 2012:106-107; Teichmann, 2017:132). Eftersom olika länder har olika lagstiftning menar viss forskning att detta ökar möjligheten till att begå penningtvättsbrott, vilket i sig ökar nivån av anonymitet (Brown & Gillespie, 2015:374-378). Således menas att områden likt dessa saknar tillräcklig lagstiftning och myndighetskontroll, vilket gör att vissa individer med rätt kunskaper utnyttjar denna möjlighet. Sålunda hävdas att globaliseringsstrukturen resulterar i penningtvättsproblemets nuvarande omfattning (Alldridge, 2008:437; Morris-Cotterill, 2001:16-17).

Annan forskning visar att penningtvätt främst sker inom banksektorn och inte genom virtuella valutor eftersom pengarna så småningom ändå passerar den finansiella sektorn, varvid pengarna sedan kommer hanteras av banker genom olika insättningar, uttag, placeringar eller transaktioner (Kemal, 2014:416; Morris-Cotterill, 2001:16-18). Likväl påpekas att transaktionerna eller insättningarna oftast sker genom små belopp vilket utgör att det blir svårt att utröna vilka pengar som är illegala och vilka som är legala, vilket kräver att myndigheter och andra aktörer behöver utarbeta bättre verktyg och kunskap för ökad upptäckt (a.a.). Exempelvis påpekas att den nya teknologin och internet är ett verktyg som endast underlättar att förflytta pengar på ett enklare sätt, likt tillvägagångssätt för annan brottslighet (Morris-

Cotterill, 2001:16-18). Huvudargumentet är således att det snarare är svårt för myndigheter att kunna bevisa vem som agerat via internet för att begå brottet, vilket även är ett problem för flera andra brottstyper som skett genom distans (a.a.). Vidare hävdar Gilmour (2016a:380) att det dock finns relativt få studier som erhåller empiriska bevis för att brotten förflyttas efter implementering av situationell brottsprevention innefattande nya lagar. Således hävdas att ett bättre samarbete mellan flera aktörer skulle minska risken för att de som tvättar pengar hittar nya vägar att begå brottet (Gilmour, 2016a:393; Lukito, 2016:100-101).

Sammanfattningsvis kan konstateras att penningtvättsbrottet tar sig uttryck på flera olika sätt och är ofta korrelerat med annan ekonomisk brottslighet. Brottet tycks ske genom flera olika steg och i dolda kontexter som ämnar försvåra upptäcktsrisken från myndigheter och andra aktörer. Vad gäller brottstekniker för penningtvätt kan sägas att både den nya teknologin (internet eller liknande) och mer sedvanliga tillvägagångssätt (kontanter eller liknande) är vanligt förekommande. Dessutom tycks det även finnas problem med hur rådande lagstiftningen är utformad för att tackla brottet. Vidare påfinns även problem med hur myndigheternas och andra aktörers kontrollarbete/system är utformade. Aspekter likt dessa påpekas generera den rådande problematiska omfattning vad gäller penningtvätt eftersom upptäckts- och sanktionsrisken anses påverkas negativt.

4. Teoretiska utgångspunkter

För att kunna kontrollera och minska nivån av ekobrott argumenterar Benson m fl (2009:175) att det är av högsta relevans att studera brottens karaktärsdrag och identifiera möjlighetsstrukturerna för brottet. Att belysa de miljöer och kontexter som brottet uppstår i är därför väsentligt. Benson m fl (2009:175) har därför skisserat en teori utifrån ett tillfälles- och möjlighetsperspektiv som syftar till att förklara ekonomisk brottslighet. Teorin har ännu inte tillämpats i någon större utsträckning vilket utgjort valet att främst undersöka delar av denna för att förstå penningtvätt, framförallt genom att studera begreppen kapabel väktare och social status (med avseende på upptäcktsrisk & sanktionsrisk) i relation till penningtvättsbrottet. Perspektivet är av relevans för rättsväsendet eftersom det kan generera väsentlig information om eventuella brister i samhällssystemen vilket i sig utgör möjligheterna för brottet, och indirekt om möjligt även påverkar den låga nivån av lagföring vad gäller penningtvätt.

4.1. Allmänt om tillfälles- och möjlighetsstrukturer

Kriminologiska tillfälles- och möjlighetsstrukturer utgår ifrån teorier såsom rutinaktivitetsteorin och ämnar studera och förstå processen *hur* brott uppstår (Benson m fl, 2009:176). Inom perspektivet menas att alla brott uppstår ur brottsmöjligheter (*criminal opportunities*). Enligt flertalet forskare är det sålunda sedan länge konstaterat att brott följer möjlighetsstrukturer och att exempelvis den teknologiska utvecklingen och internet genererar fler tillfällen och möjligheter till att begå kriminella handlingar (Grabovsky, 2009:132). Perspektivet ämnar således identifiera de olika möjligheterna/tillfällena för brottet, med specifikt fokus på att identifiera vad det är som karaktäriserar möjligheterna (Benson m fl, 2009:177-178). Tillvägagångssättet ämnar således fungera som ett verktyg för att sedan agera förebyggande och kontrollera brottsnivån (a.a.). Möjlighetsperspektivet har sällan använts på ekobrott (än mindre på penningtvättsbrott) utan oftast på traditionsenliga brott såsom våldsbrott (*street crimes*) (a.a.).

Att inte studera möjlighetsstrukturerna för brottet kan leda till att insatserna förblir felriktade och att brottspreventionen inte blir så effektiv som väntat. Exempelvis påpekar Benson & Simpson (2015:95-96) att det är av vikt att skilja mellan brottslingen och själva brottet. Kriminologer tenderar att traditionellt sätt fokusera på motivet till varför vissa individer begår brott (såsom bakgrundshistorien och brottsdebuten) (Lilly m fl, 2011:329-330; Benson & Simpson, 2015:95-96). Därför argumenteras för att det är väsentligt att komplettera ovannämnd forskning med faktorer som inverkar på involveringen i brott (a.a.). Att exempelvis förklara varför vissa individer begår brott är inte samma sak som att förklara hur eller varför en viss händelse äger rum på en viss plats (a.a.). Mot denna bakgrund är det av högsta relevans att studera funktionerna/mekanismerna för möjligheterna/kontexterna som brottet ofta förekommer i för att förbättra brottspreventionen och minska brottsproblematiken (Lilly m fl, 2011:329-330; Benson & Simpson, 2015:95-96; Benson m fl, 2009:175).

4.2. Definition av möjlighetsstruktur & brottsmöjligheter

Att definiera vad en tillfälles- och möjlighetstruktur är kan vara komplext. Ett sätt är att definiera en möjlighetsstruktur baserad på förmågan att utnyttja någon/något och den varierande graden/tillgängligheten till legitima och illegitima möjligheter, vilket i sig sedan formar brottsnivån (Engdahl, 2009:118). Vidare kan nämnas att perspektivets huvuduppgift är att undersöka *hur* det specifika brottet begås, genom dess processer, för att kunna förstå brottsmöjligheterna (Benson m fl, 2009:187). För att förstå brottet är det dock av relevans att identifiera de specifika karaktärsdragen för möjligheterna. Således är av betydelse att

identifiera de kriminogena kontexter/settings och deras inverkan på penningtvättsbrottets uppkomst. I likhet med rutinaktivitetsteorin menar Benson & Simpson att det finns ett passande objekt (såsom stjäla någons egendom) och avsaknad av kapabla väktare (såsom bankkontroller) för att en brottsmöjlighet skall uppstå. I vidare mening är det även befintliga tekniker/metoder som bestämmer om situationen resulterar i en brottsmöjlighet (Benson & Simpson, 2015:99). Följaktligen kan sägas att utan en viss typ av kunskap minskar brottsmöjligheterna. Forskning bör därför studera de element som skapar brottsmöjligheterna (såsom gärningsperson, offer och brottskontext). Eftersom penningtvätt dock inte har ett tydligt offer kommer denna aspekt inte analyseras i studien.

4.2.1. Kapabla väktare

Ett centralt begrepp för att förstå hur möjligheter till att brott uppstår är avsaknaden av kapabla väktare. Begreppet har inte tidigare tillämpats i relation till ekobrott och kommer således vara ett av två huvudsakliga begrepp studerandes i denna studie. Begreppet kommer ursprungligen från rutinaktivitetsteorin där fokus ligger på den fysiska och sociala miljön och hur dessa aspekter antingen hindrar eller möjliggör brott (Benson & Simpson, 2015:97-99). Avsaknaden av kapabla väktare är en av tre aspekter som förklarar möjliga brott. Begreppet åsyftar vara något som fysiskt kan hindra individen till att begå brott eller något som får individen att inse att det blir för riskabelt att begå brottet och att upptäcktsrisken upplevs för hög (Cohen & Felson, 1979:588). Exempel på detta kan vara bankkontroller, övervakningskameror och/eller butikspersonal (a.a.). Vidareutvecklingen av rutinaktivitetsteorin påpekar att det krävs en motiverad gärningsperson, ett offer/objekt, en specifik plats och att dessa sammanfogas i så kallat ”*time and space*”. För att brottet skall kunna begås menas dock att det krävs att gärningspersonen undgår övervakning från tre olika element och att det sålunda finns olika grader av avskräckning att ta hänsyn till. Elementen förklaras vara *capable guardians*, *place managers* & *intimate handlers*. *Intimate handlers* menas vara någon/några som kan övervaka potentiella gärningspersoner genom informell social kontroll, exempelvis vänner eller familj. *Place managers* menas vara butiksbiträden eller hyresvärdar som genom sin kontroll av den fysiska miljön avskräcker brott från att uppstå på platsen. Till sist förklaras *capable guardians* vara en aktör som skyddar specifika objekt. Sammantaget kan sägas att gärningspersonen måste undgå *intimate handlers*, hitta en plats som saknar en *place manager* och ett objekt som saknar en *guardian*. Om alla tre elementen saknas menas att upptäcktsrisken och avskräckningen till att begå brott är låg, varpå brott uppstår (Felson & Boba, 2010:25-31). Således menas att olika delar av samhället krävas för att minska brottsmöjligheterna.

Med ovannämnt i åtanke är det väsentligt att införskaffa sig kunskap om vilka tekniker som används för ekobrott för att sedan kunna förstå brottsmöjligheterna (Benson & Simpson, 2015:97-99). Brottsmöjligheter anses exempelvis uppstå i kontexter som har begränsad insyn av övriga aktörer och där brottet är av komplex karaktär. Upptäcktsrisken minskar ofta till följd av denna aspekt men leder också till att ekobrottsutredningar tar tid och kostar ofantliga summor av pengar att utföra (Engdahl, 2009:125; Lilly m fl, 2011:285). Vad som konstaterats under tidigare forskning kan möjligheterna till ekobrott även utgöra en kunskapsbrist hos aktuella aktörer alternativt avsaknaden av rätt verktyg för kontroller varpå upptäcktsrisken förblir liten (avsaknad av kapabla väktare), vilket i sig kan påverka individer till att överväga begå denna typen av brott eftersom sanktionsrisken anses låg. Vidare påvisas också att olika möjlighetsstrukturer förutsätter att samhällssystemen tillåter att målvakter och andra personer kan utnyttjas vid denna typen av brottslighet. Exempelvis menar vidareutvecklingen

av rutinaktivitetsteorin att det krävas av gärningspersonen att erhålla specifik kunskap/tekniker för att kunna utnyttja brottsmöjligheterna och minska upptäcktsrisken, (Lilly m fl, 2011:330-331; Benson & Simpson, 2015:97-99). Således hävdas det inom forskning att beroende på hur systemen är formade (såsom lagstiftning/rättsväsenden, näringsverksamheter, organisationer och olika yrkesverksamheter) kommer brott antingen förhindras eller begås (Benson m fl, 2009:185).

4.2.2. Social status/position

Ett annat begrepp som lyfts fram inom forskningen om ekobrott för att förstå möjlighetsstruktur för brott är social status/position, ett begrepp som i sammanhanget härstammar från Sutherland. Sutherland menade att individer med hög social status, och inte bara individer med sämre socioekonomiska och psykologiska förutsättningar, också kunde begå brott (Lilly m fl, 2011:47-49). Social status menas vara väsentligt att undersöka eftersom det influerar tillgången till ekobrottsmöjligheter (Benson & Simpson, 2015:10). Brottsmöjligheterna anses således vara relaterade till komplexa system, som i sig saknar bra kontroller för att upptäcka brott (Benson & Simpson, 2015:128-135). Dessa kontexter och system möjliggör för individer att lämna missledande information, missbruka sitt förtroende och dölja sina handlingar, vilket gör det svårt för myndigheter upptäcka brotten (a.a.). Personer som verkar under dessa förutsättningar tenderar således ha tillgång till brottstekniker såsom användning av företag eller organisationer, som i sig har tillgång till stora sociala nätverk (inkl. tillgång till personer som är i beroendeställning) och tekniska administrativa system som ingen annan utåt sett har tillgång till (Engdahl, 2009:126; Benson & Simpson, 2015:110). Gärningspersonerna tenderar även utåt sett utge ett sken av legitimitet, varpå brotten exempelvis kan utföras inom olika legitima företag med ”gott” anseende (Lilly m fl, 2011:284). Tillvägagångssättet möjliggör att gärningspersonen får tillgång till sårbara objekt men också minskad risk för upptäckt eftersom bolagen kan användas som en fasad för att täcka för sin egentliga brottsliga verksamhet (Lilly m fl, 2011:285). Således är ofta organisationer och särskilda yrken/verksamheter vanliga verktyg som möjliggör att ekobrott uppstår (Wheeler & Rothman, 1982:1426).

Vad som dock måste urskiljas är hur individer ställer sig till de brottsmöjligheter som uppstår i samhället. Exempelvis benämner Brå (2000:52) tidigare forskning som menar att det finns målmedvetna och motiverade individer som söker sig till tillfällena att begå brott, så kallade *tillfällessökare*. De tenderar att tycka att de legitima medlen vid hantering av affärer eller liknande är för ineffektiva för att nå sina mål om framgång. Således anser dessa personer att det är acceptabelt att begå brott för att uppnå målen (a.a.). Ofta kan dessa individer karaktäriseras vara personer som ofta utnyttjar andra och noga analyserar upptäckts- och sanktionsrisken (Wheeler & Rothman, 1982:1425). Tillfällessökarna skiljer sig från tillfällesgriparna, dessa individer tenderar istället att ta ett brottstillfälle i akt (frestelsen som gör tjuven) trots att de egentligen förespråkar legitima handlingar framför illegala (a.a.). Vidare kan de agera utefter behov eller desperation av pengar, varpå dessa personer ofta utnyttjas av andra (a.a.). Denna distinktion har exempelvis betydelse vid utformningen av framtida brottsprevention eller kontrollåtgärder eftersom det inte alltid är självklart att brottsnivån skulle minska efter en viss typ av åtgärd då olika åtgärder blockerar eller hindrar olika typer av brottstillfällen (Benson m fl, 2009:187; Wheeler & Rothman, 1982:1425).

5. Metod & design

Föreliggande studie har använt en kvalitativ design för att besvara studiens frågeställningar. Tillvägagångssätt är fördelaktigt när syftet är att beskriva, explorativt undersöka och försöka förstå ett fenomen (Bryman, 2011:363-365). Eftersom kriminologisk forskning kring ekobrott, speciellt penningtvätt, är relativt begränsad både nationellt och internationellt i relation till forskning om andra brottstyper är det därför lämpligt att utgå ifrån en kvalitativ ansats. Vid användandet av en kvalitativ ansats studeras ofta olika typer av dokument och textmaterial för att kunna identifiera olika mönster eller karaktärsdrag vilket ämnar generera fördjupad kunskap om ett fenomen (Malterud, 2009: 29). Således anses det vara relevantt att samla in och analysera rättsfall och intervjumaterial. Författaren har sedan utgått ifrån ett arbetssätt innefattande både deduktion och induktion, vilket möjliggör att författaren kan utgå ifrån de teoretiska begreppen men också vara öppen för möjligheten att utforska fenomenet på ett djupare plan (Alvesson & Sköldberg, 2000:17). Arbetssättet ökar tillförlitligheten eftersom den både tillåter författaren att explorativt undersöka ett fenomen som är föga förstått (minska risken för att relevanta mönster exkluderas), men även också tillåter författaren att guidas av teori/tidigare forskning (a.a.). Vidare bör poängteras att det är av högsta relevans att vid användning av en kvalitativ ansats tydligt redogöra för hur hela forskningsprocessen varit upplagd och tydligt framföra till allmänheten hur resultaten genererats (Malterud, 2009:67-74). Inte minst för att öka studiens tillförlitlighet och replikerbarhet (a.a.). Således belyser författaren studiens styrkor såväl som svagheter löpande genom texten.

5.1. Material & urval

Materialet i denna studie grundas på rättsfall, avseende dokument i form av domar, gällande penningtvätt som anges i 3 § - 7§ i penningtvättbrottslagen (2014:307) och intervjuer med relevanta åklagare från EBM (de som figurerat i domarna). Rättsfallen används för att kunna identifiera kännetecken, de mönster av situationer/möjligheter som brotten tycks uppstå i samt eventuell problematik vad gäller bevisföring i relation till lagstiftning (exempelvis hur stor sanktionsrisken och upptäcktsrisken tycks vara). Intervjuerna med åklagare åsyftar identifiera problematiken kring varför det inte finns fler lagförda för brottet och även om möjligt identifiera eventuella mönster vad gäller möjlighetsstrukturer och brister i systemet vad gäller utredningar om penningtvätt och dess upptäcktsrisk. Således är det åklagarnas erfarenheter kring brottstypen som är önskvärd, där tanken är att detta skall komplettera med information som inte kan identifieras i de insamlade rättsfallen. Studien kan därför sägas vara både en dokumentstudie och en intervjustudie.

Urvalet för studiens material har baserats på ett strategiskt urval, det vill säga material som antas kunna besvara studiens frågeställning och syfte har inkluderats i arbetet (Malterud, 2009:55-56; Bryman, 2011:350). Eftersom det är svårt att veta var gränsen går för var det relevanta materialet finns är det inte väsentligt i ett arbete som detta att försöka få ett så representativt urval som möjligt då det snarare kan leda till att lämpligt material exkluderas (Malterud, 2009:55-56). Sålunda kan sägas att ett slumpmässigt urval, vilket ofta förespråkas inom forskningen, inte är av relevans för denna studie. Vad gäller den teoretiska mättnaden argumenterar forskning för att det inte finns en gräns för hur mycket empiriskt material som bör samlas in (Yin, 2014:104). Dock påpekas det inom annan forskning att det finns gränser för hur mycket material som skall insamlas. Bryman (2011:394) hävdar att teoretisk mättnad uppkommer när samma typ av mönster uppstår i det insamlade materialet. Eftersom författaren inte i förväg bestämt hur många intervjuer eller rättsfall som krävs för att besvara studiens frågeställningar bestämdes gränsen när den teoretiska mättnaden ansågs uppnådd.

5.2. Insamling & bearbetning av material

Författaren har använt sig av databasen *Karnov* för insamlandet av rättsfallen. Databasen tillhandahåller svenska lagar, lagkommentarer, förarbeten och rättsfall (Göteborgs universitetsbibliotek, 2018a:1). Databasen innehåller samtliga nya rättsfall från landets allmänna domstolar (såsom tingsrätter och hovrätter)(Karnovgroup, u.å:1). Vidare bör förtydligas att rättsfallen inkluderade i studien är rättsfall i fulltext där även stämningsansökningar inkluderats. I databasen *Karnov* har författaren sökt på ordet penningtvätt under rättskällor och valt Göteborgs tingsrätt och Hovrätten för Västra Sverige som ett filter⁷ (se bilaga 2 för antal träffar). Författaren har sedan gått igenom alla domar efter den 1 juli 2014 fram tills idag (se inklusions- och exklusionskriterier nedan). Det kunde snabbt identifieras att urvalet blev för snävt då det endast fanns ett fåtal domar där åklagare från EBM varit delaktiga i. Därutav inkluderades även Malmö tingsrätt, Hovrätten för Skåne & Blekinge, Stockholms tingsrätt och Svea Hovrätt (se bilaga 2)⁸. Alla domar från den 1 juli 2014 fram tills idag lästes igenom översiktligt. Därefter inkluderade författaren de domar som var relevanta utifrån inklusionskriterierna (se nedan). I de fall där det fanns hovrättsdomar har dessa inkluderats för att identifiera eventuella förändringar i tolkning av bevisen samt lagstiftningen. Dock bör påpekas att de inkluderade hovrätterna även tar upp fall från tingsrätter i andra delar av Sverige och att vissa inkluderade domar tidigare avgjorts i lägre instans i annan tingsrätt än de som inkluderades i första steget. Tillvägagångssättet gjordes på liknande sätt i databasen *Zeteo*, dock kunde inte ny data identifieras vilket ledde till att samtligt material inhämtats från databasen *Karnov*. Samtliga sökningar har skett under januari och februari 2018.

Ambitionen var att erhålla åtminstone två domar från vardera storstadsregion (Stockholm, Göteborg & Malmö), där EBM har sin främsta verksamhet och där den finansiella verksamheten är som mest omfattande i landet. Utefter detta också intervju de åklagare som figurerat i de inkluderade domarna. Vad gäller intervjuerna har författaren således genom insamlandet av rättsfallen erhållit namn på de relevanta åklagarna. Författaren har därefter tagit kontakt med registrator för EBM, i Göteborg, Stockholm och Malmö. Därefter har författaren erhållit relevanta e-postadresser varpå författaren skickat e-post med bifogat informationsbrev inkluderande information om studien och förfrågan om deltagande i studien genom en intervju (se bilaga 2). Sammantaget har 24 rättsfall inkluderats (se bilaga 2)⁹ och 6 intervjuer genomförts (4 från Stockholm, 1 från Göteborg och 1 från Malmö). Vidare bör påpekas att två rättsfall inkluderades efter det att sökprocessen i databaserna var klar eftersom dessa uppkom som tips av vissa respondenter under intervjuerna. Dessa rättsfall har också processats av åklagare från EBM i Stockholm men utförts i tingsrätter utanför Stockholm. Vidare bör poängteras att respondenterna inkluderade hade varierad erfarenhet vad gäller penningtvätt (på grund av tillgänglighet & bortfall), där vissa hade omfattande kunskap medan andra hade mer begränsad kunskap på området. Detta kan påverka resultaten negativt eftersom det kan anses som eftersträvansvärt att bara intervju respondenter med mycket erfarenhet kring brottstypen. Dock ser snarare författaren det som en fördel för att erhålla olika synsätt och erfarenheter kring brottet¹⁰.

⁷ Mål vad gäller näringspenningtvätt erhöles också genom detta sökord.

⁸ Penningtvättsrättsfall processat vid Högsta Domstolen har ej identifierats i enlighet med studiens inklusionskriterier.

⁹ Vissa rättsfall finns med två gånger eftersom vissa processats vidare till Hovrätten.

¹⁰ Dock bör noteras att åklagare arbetar sekretessbaserat vilket kan utgöra att det kan finnas en risk att respondenterna utelämnat relevant information för denna studie, vilket kan inverka negativt på studiens trovärdighet. Däremot har åklagarna lämnat viss information som skiljer sig, vilket tyder på en viss transparens och en indikation på nyanserade och ärliga svar.

Eftersom området är relativt outforskat är det svårt att i förväg veta respondenternas svar. Sålunda argumenteras det inom forskning att intervjuerna inte bör vara varken strukturerade eller för ostrukturerade (Malterud, 2009:128). En ostrukturerad intervju kan generera irrelevant information medan en alltför strukturerad intervju kan missa relevanta spår (a.a.). Således är att föredra en semistrukturerad intervjuguide som öppnar upp för följdfrågor under intervjuerna, vilket i sin tur möjliggör för ett mer avslappnat och flexibelt samtal mellan respondenten och intervjuaren (a.a.). Författaren har därför använt sig av samma semistrukturerad intervjuguide vid varje enskild intervju (se bilaga 1). Små justeringar eller vissa frågor har lagts till vid vissa intervjuer eftersom syftet även var att diskutera de specifika rättsfallen åklagarna figurerat i. Metoden innebär således nackdelar i form av att alla respondenter inte erhållit likadana uppföljningsfrågor, vilket kan påverka likvärdigheten och reliabiliteten negativt (Bryman, 2011:413-417). Dock anser inte författaren att detta utgör ett stort problem eftersom syftet är att erhålla en fördjupad och varierad kunskap kring ämnet, vilket olika uppföljningsfrågor möjliggör för. Vad gäller intervjufrågorna var samtliga frågor formulerade för att generera öppna svar, varför öppna och breda frågor användes (se bilaga 1). Tillvägagångssätt är relevant eftersom författaren inte vill exkludera några potentiella svar/förklaringar men också för att inte omedvetet påverka respondenten till att lämna önskvärda svar.

Författaren föreslog personliga (fysiska) intervjuer till alla respondenter eftersom forskning konstaterat att personliga intervjuer möjliggör att respondenten och intervjuaren kan dela varandras verbala och visuella interaktioner på ett bra sätt, varpå erhållandet av mer ärliga och trovärdiga svar ökar (Bryman, 2011: 412-445). Alla respondenter fick bestämma en tid och plats som de kände sig bekväma och trygga med, eftersom detta anses öka chansen för att individen blir mer öppen i sina svar (a.a.). Alla intervjuer förutom en intervju har skett genom fysiska möten. Sålunda var det en intervju som skedde genom telefonsamtal eftersom det passade den respondenten bäst, något som kan ha inverkat negativt på studiens reliabilitet. Att inte kunna se eller avläsa intervjuarens reaktioner kan inverka på hur respondenten besvarar frågorna, vilket kan utgöra att den respondentens svar eventuellt inte kan likställas med de andra intervjuerna (Bryman, 2011:432). Dock anses inte detta som ett problem då den respondenten lämnade samstämmiga svar som övriga respondenter samt viss information som skiljde sig, vilket kan indikera på transparens. Intervjuerna varierade tidsmässigt, mellan 30 minuter till 1,5 timme.

För att kunna bearbeta och analysera materialet från intervjuerna på ett tillförlitligt sätt användes en mobiltelefon för att spela in samtliga intervjuer, självklart med medgivande från samtliga respondenter. Att spela in intervjuerna grundas på att forskning har konstaterat att inspelade intervjuer kan generera en bättre och mer sanningsenlig tolkning av verkligheten än om författaren bara hade skrivit ner noteringar vid intervjutillfället (Yin, 2014: 110). För att senare kunna analysera materialet har samtliga intervjuer transkriberats. Författaren har därmed lyssnat på samtliga intervjuer och skrivit ner allt som sagts.

5.3. Inklusion- och exklusionskriterier

De rättsfall vad gäller penningtvätt som avgjorts före den 1 juli 2014 har exkluderats eftersom en ny lagstiftning inrättades, vilken även ligger till grund för denna studie. Således har rättsfall som behandlat lagen om straff för penningtvättsbrott (2014:307) 3§ eller 7§ (penningtvättsbrottslagen) inkluderats. Dock bör belysas att rättsfall med två

brottsrubriceringar där både den gamla och nya lagstiftningen gällande penningtvätt tillämpats har inkluderats, däremot ligger fokus på de brott som ägt rum efter den tid då den nya lagstiftningen inrättades. Eftersom EBM vill få undersökt varför inte fler åtal väcks om penningtvätt inom EBM har det framförallt varit av intresse att erhålla information från åklagare arbetandes för EBM. Sålunda bör noteras att det är främst åklagarens tjänst inom EBM som styrts om domarna inkluderats, vilket resulterat i att vissa domar som avgjorts i tingsrätt utanför de tre städer som har inkluderats. Exempelvis som nämnt ovan har två rättsfall utöver sökandet i databaserna inkluderats då dessa nämndes under vissa intervjuer.

Relevansen att inkludera rättsfall från samtliga tre städer ansågs hög också eftersom eventuella skillnader/likheter i EBM:s arbetssätt kring brottstypen kan identifieras men även minska risken att relevant data exkluderas. Vidare har rättsfall med både friande och fällande dom enligt penningtvättslagstiftningen inkluderats i studien eftersom det anses väsentligt i den bemärkelsen att man på ett lättare sätt kan identifiera mönster och möjligheter för när penningtvätt tycks uppstå men även när brottet anses styrkt eller inte. Inkluderingen av både tingsrättsdomar och hovrättsdomar har gjorts för att kunna erhålla information om/hur bevisningen och lagen kan tolkas annorlunda och förändras. Tanken är att detta sedan ska kunna identifiera eventuell problematik. Ytterligare bör nämnas att eftersom penningtvätt ofta är sammankopplat med annan brottslighet innefattar de inkluderade rättsfallen flera rubriceringar och inte bara rubricering om penningtvätt. Vidare har vissa rättsfall penningtvättsbrottet som andrahandsyrkande. Dessa inkluderades för att erhålla information om omständigheter som talar för penningtvättsbrott.

Vidare bör nämnas att det likväl hade varit av intresse att erhålla information från andra aktörer (såsom banker och utredare) arbetandes med denna brottsproblematik för att få en så uttömmande bild av problematiken som möjligt. På grund av tidsbrist har författaren dock inte inkluderat dessa aspekter, vilket kan ha inverka negativt på helhetsbilden av fenomenet och studiens resultat och validitet. Däremot anser författaren att åklagarnas syn på problemet är av stor vikt eftersom den kan indikera på en viss problematik gällande brottet.

5.4. Bortfall

Sammantaget kontaktades 18 åklagare hos EBM (såväl i Stockholm, Göteborg & Malmö) som figurerat i de inkluderade domarna. Dock var det endast sex åklagare som besvarade min förfrågan och ville ställa upp på en intervju. Vissa tillfrågade åklagare svarade inte på förfrågan om att delta i studien. Andra åklagare uppgav att de ville avstå intervju på grund av bristande erfarenhet vad gällde just penningtvätt eller att de inte hade tid eller resurser att delta. Andra tillfrågade nekade intervju av skäl som inte är kända.

Författaren strävade efter en viss symmetri i urvalet med en viss förväntan att de flesta respondenter skulle komma från Stockholm och därefter Göteborg och minst antal respondenter från Malmö. På grund av bortfallet uppfylldes inte detta varför det var lika många respondenter från Göteborg och Malmö i det inkluderade materialet. Således kan författaren ha erhållit en skev bild av erfarenheten kring penningtvätt, vilket kan ha påverkat studiens resultat negativt. Dock bör nämnas att kvalitativa studier inte har som syfte att generalisera sina resultat i statistisk mening utan snarare erhålla en fördjupad kunskap kring fenomenet i fråga. Således kan argumenteras att bortfallet inte bör utgöra ett stort problem. Vidare identifierar författaren en tendens av teoretisk/empirisk mättnad eftersom författaren kunnat identifiera återkommande mönster hos åklagare från samtliga städer. Således indikeras

att ytterligare material inte hade varit av relevans för studien. Däremot bör noteras att trots en känsla av teoretisk/empirisk mättnad kan det aldrig uteslutas att väsentlig information exkluderats vilket kan inverka negativt på studiens resultat. Sålunda är det väsentligt med framtida forskning kring fenomenet.

5.5. Analys

Nedan kommer författaren tydliggöra analysprocessen steg för steg i syfte att stärka studiens reliabilitet och replikerbarhet. Vad gäller analysen av materialet använde sig författaren av kvalitativ systematisk textkondensering/tematisk analys där teman och underkategorier identifieras. Tillvägagångssätt syftade till att låta materialet tala för sig själv, vilket föranledde att författaren analyserade och identifierade teman ur datamaterialet (Malterud, 2009:100-108). Analysmetoden är av relevans eftersom fokus ligger på vad som sägs/står och inte på hur det sägs/formulerats (Bryman, 2001:528).

Vad gäller vald analysmetod påpekar forskning att analysprocessen bör delas in i fyra olika steg. Det första steget innebär att forskaren skall skapa sig ett helhetsintryck av materialet och att därefter systematiskt identifiera olika teman (återkommande mönster) (Yin, 2015:185-203; Malterud, 2009:101-108). Författaren har således först läst igenom allt material, både rättsfallen och det transkriberade materialet, i två omgångar för att få ett helhetsintryck. I den andra fasen ska materialet organiseras samt att meningsbärande enheter skall identifieras. I denna fas har författaren antecknat aspekter som ansågs kunna identifiera möjlighetsstrukturerna och som i vissa fall kunde knytas till teoribegreppen avsaknad av kapabla väktare (upptäcktsrisk och sanktionsrisk) och social position/status och tidigare forskning. Exempelvis rådande kontrollfunktioner, näringsverksamheter, yrkesutövare, lagstiftning, bevisning, brottets kontext och tekniker/tillvägagångssätt. Anteckningarna lästes sedan igenom, vilka sedan utformade huvudteman i materialet och därefter subgrupperna. I den tredje fasen skall materialet, enligt forskning, abstraheras och organiseras (a.a.). Därefter har författaren således manuellt gått igenom allt material och noteringar igen och strukturerat in de relevanta delarna under passande teman, varpå dessa agerar som subgrupper. I det sista steget skall materialet sammanfattas för att förklara betydelsen av vad materialet klagör utifrån studiens frågeställningar (a.a.). I denna fas har författaren återigen läst allt material för att säkerställa att inget av vikt exkluderats samt att författaren inte tolkat materialet på fel sätt.

Författaren utgår från deduktion och induktion, vilket gör att författaren delvis utgår ifrån teori och tidigare forskning vid analysen men även öppnar upp för att inkludera andra mönster som om möjligt inte återfinns i de teoretiska begreppen eller i den tidigare forskningen. Sammantaget har författaren utgått från en teoretisk förståelse av hur möjlighetstrukturer för penningtvätt ser ut, där utgångsläget varit av deduktiv karaktär. Författaren har dock låtit sin förståelse av fenomenet växa fram successivt och har därför tillåtit en växelverkan mellan de båda empiriska materialen och de teoretiska begreppen, vilket utgjort att författaren ändå intagit ett induktivt angreppssätt i analysprocessen. Således har författaren, vid analysen, exempelvis inte haft teman/koder från intervjuerna för att identifiera teman i domarna. Att författaren inte valt att förutbestämt koda materialet, under fas två av analysen, kan utgöra att tillvägagångssättet inte är lika lätt att replikera som om författaren valt att koda materialet vid analysen (Yin, 2015:199-200). Dock tillåter det valda tillvägagångssättet att analysen sker med en högre grad av insiktsfullhet (a.a.). Exempelvis kan bruket av koder under analysen distrahera forskarens förmåga att på ett djupgående plan analysera materialet (a.a.).

Författaren ser därför det valda tillvägagångssättet som en stor fördel eftersom den aktuella studien ämnar studera ett ämne som inte studerats i så stor utsträckning tidigare.

5.6. Etiska överväganden

Vid all forskning är det oerhört väsentligt att beakta de etiska forskningsprinciperna vid både insamling och hantering av sitt datamaterial (Vetenskapsrådet, 2002:5-6). Det kan dock vara en fin balansgång då man som forskare vill undersöka ett fenomen men samtidigt inte väcka kränkande känslor hos individer involverade i arbetet. De etiska övervägandena att beakta i föreliggande studie är att det insamlade materialet delvis innefattar allmänna handlingar i form av rättsfall med personer som inte gett sitt medgivande att figurera i studiens datamaterial. Denna typ av material innefattar information som kan kopplas till enskilda individer såsom personliga förhållanden, personnummer, adresser och liknande. Dessa personer kan således ha invändningar till att bli analyserade i arbetet. Fokus ligger dock inte på gärningspersonen utan endast på de omständigheter kring brottet. Emellertid har rättsfallen anonymiserats för att ytterligare minska risken för att någon tar illa vid sig. Därtill har författaren noga beskrivit insamlingsprocessen och vilka inklusions- och exklusionskriterier som använts. Således kan den som vill kontrollera studiens kvalité härledas genom stegen beskrivna under avsnitt 5.3 men även genom bilaga 2 där det beskrivs hur många domar som inhämtats från de tingsrätter och hovrätter inkluderade i studien. Rättsfallen, liksom detaljerade referenser till citat och övriga uppgifter kan dock erhållas från författaren. Vidare har författaren tillfrågat varje åklagarrespondent om att delta i studien genom ett informationsbrev (se bilaga 3). I informationsbrevet framgår exempelvis kortfattad information om författaren, om uppsatsens syfte och vad det specifika materialet ämnar uppnå. Informationsbrevet innefattar även de fyra forskningsetiska principer som alla forskare bör beakta.

6. Resultat & analys

Inledningsvis redovisas resultaten av de identifierade teman och subgrupper för både intervjuerna och rättsfallen i en integrerad del. Därefter analyseras resultatet löpande i det gemensamma avsnittet. Matriser för de identifierade resultaten redovisas löpande genom resultat och analysdelen, vilka redovisar de identifierade huvudteman och dess subgrupper uppkomna vid analysprocessen.

6.1. Brottstekniker & kontexter

Majoriteten av respondenterna lämnade samstämmiga svar vad gäller tillvägagångssätt vid penningtvätt, främst vad gäller användningen av flera konton/kort och uttag av kontanter, för att minska upptäcktsrisken. En respondent uppgav att i ett fall som hen processat (som också inkluderats i studien) hade mer än 20 olika kontokort använts. Gärningspersonen hade gått till olika bankomater och tagit ut pengar med alla dessa kort. Dessutom kunde författaren identifiera i rättsfallen att majoriteten innefattade gärningar där flera konton och studskonton förekommit varpå flertalet insättningar och transaktioner ofta förekom. Vidare identifierades i rättsfallen att gärningspersonerna ofta tagit ut kontanter, många gånger stora belopp, samma dag som pengarna inkommit på kontot. I vissa av rättsfallen kunde författaren avläsa att stora belopp överförts under en kortare period. I andra hade gärningspersonerna överfört stora summor av pengar under en längre period. Omständigheter likt detta ansågs märkliga varefter åklagarna i dessa fall misstänkte penningtvätt. I ett av rättsfallen hade det exempelvis passerat över 65 miljoner kronor på ett företagskonto under en tvåårsperiod. En respondent beskriver brottet med följande ord:

[...] här handlar ju mer om att personer i väldigt hög utsträckning snurrar pengar eller pengar kom in på ett konto och de går i flera led, konto, konto, konto, konto och sen är det någon som tar ut det i bankomat jättestora summor- R1

Dessutom uppgav hälften av respondenterna att det ofta handlar om personer som upplåter sina konton och kort, mot betalning, till andra individer som har som syfte att dölja illegalt åtkomna pengar. Så kallade målvakter/bulvaner. Resultaten indikerar således att vissa individer blir utnyttjade då de befinner sig i en beroendeställning. Andra gånger, handlar det om att vänner eller familj hjälper varandra genom att de upplåter sina konton/kort och agerar målvakter/bulvaner, något som påvisas i både intervjuerna och rättsfallen. En respondent uppgav att det i vissa fall upplevs uppenbart att vissa personer blir lurade av vänner eller bekanta att låna ut sina konton då skälet ofta varit att vännen eller den bekanta behöver hjälp. Sen har det visat sig att vännen istället utnyttjat personen för illegala aktiviteter. I ett annat fall har en person haft kontroll över sin sambos konton varpå sambon inte visste att kontot användes till kriminella handlingar. I ett av rättsfallen hade gärningspersonen ett stort kontaktnät till kriminella individer (vänner), tidigare kända av polisen, där gärningspersonen uppgavs hjälpa dessa med att förvalta deras pengar och skicka större delar av pengarna mellan olika konton under en kortare period.

Andra respondenter uppgav att brottet ofta innefattar flertalet olika mellanled med många individer involverade. Rättsfallen påvisade även att det ofta förekommer flera mellanled i form av användandet av flera företag/bolag, där syftet är att försöka dölja pengarnas ursprung. I ett av rättsfallen skedde det exempelvis vanemässiga transaktioner till uppemot 20 personer. Vidare uppgav hälften av respondenterna att det ofta förekommer utländska företag/bolag med transaktioner som sker till utlandet. I ett av rättsfallen hade gärningspersonen ett eget

bolag utomlands vilket användes för att överföra pengar från den kriminella verksamheten genom företaget för att dölja pengarnas härkomst. I samma rättsfall skickades även vissa pengar utomlands till bolag i Dubai. Ett annat ofta förekommande tillvägagångssätt som vissa respondenter uppgav och som även identifierades i majoriteten av rättsfallen var användningen av falska fakturor med ofta påstådda underleverantörer, vilket ofta används som en legitim förklaring till pengarnas härkomst. Ett rättsfall hade, under en längre tid, använt flertalet falska/osanna fakturor som skenbar förklaring till en förmögenhetsökning på flera miljoner för att dölja att bokföringsbrott ägt rum i syfte att betala ut svarta löner och således slippa betala skatt. Tillvägagångssättet med falska fakturor uppgavs även ofta förekomma när det kom till att dölja svart arbetskraft, ofta inom byggbranschen.

Vidare uppgav en respondent att det även är vanligt att använda olika typer av valutor, handel med guld och inköp av varor såsom lyxbilar för att dölja pengarnas härkomst. I ett annat rättsfall användes pengarna till vardagskonsumtion och betalning av resor. Andra sätt som vissa respondenter uppgav som vanliga var att använda kasinon, valutaväxlingskontor och pantbanker för att växla in de illegala pengarna för att dölja sitt ursprung. I ett annat rättsfall användes istället insättningar av postväxlar. I ett av rättsfallen där det mistänktes näringspenningtvätt påvisades nämligen att en spelbutik och dess insättningservice använts i omfattande utsträckning för insättning av pengar från en näringsverksamhet agerande i guldbranschen. Vidare framstod det även av en respondent att de som begår denna typen av brott kan inneha en adekvat utbildning som underlättar att begå penningtvättsbrott, varpå individen vet hur hen skall dölja sina brottsliga handlingar. En respondent beskriver brottets karaktärsdrag på följande sätt:

Och sen så kan det ju vara väldigt väldigt komplexa upplägg med utländska bolag som används då, pengar som sker genom aktieutdelningar eller investeringar på marknaden och liksom köp av aktier eller spelvinster [...] flera led och utlandsberöringspunkter [...], ja alltså det finns ju hur många sätt som helst att tvätta pengar på [...] - R2

Resultaten talar för att penningtvättsbrottet är ett komplext fenomen med flertalet olika karaktärsdrag att ta hänsyn till, något som också påtalats inom tidigare forskning (Grahn, 2010:30). Mot denna bakgrund kan tolkas vara så att gärningspersonerna använder flertalet olika tekniker i syfte att minska upptäckten av myndigheter och andra kontrollaktörer. Exempelvis sker brottet ofta genom flera led för att minska risken för upptäckt. Att använda flera konton/kort, företag, individer, teknisk och snabb utrustning etcetera är således tydliga exempel på hur gärningspersonerna vill dölja upptäcktsrisken för brottet. Andra vanliga sätt för att dölja den illegala härkomsten av pengarna är att skapa legitima förklaringar genom att antingen använda olika valutor, investera i varor eller använda osanna fakturor. Tillvägagångssätten med syfte att minska upptäcktsrisken för illegala handlingar får även stöd av den tidigare forskningen (Grahn, 2010:31-36; Brå, 2015:140-141; Brå, 2011:51). Den tidigare forskningen menar att gärningspersonen måste ha kunskap om tekniker för att kunna utnyttja en brottsmöjlighet (Benson & Simpson, 2015:99-100). Således hävdas att för att kunna minska problemet är det väsentligt, för samtliga samhällsaktörer, att identifiera vilka tekniker som används för brottet eftersom de tycks utgöra brottsmöjligheterna (a.a.). Det kan därför argumenteras att de tekniker identifierade i materialet är av relevans för att minska penningtvättsproblemet.

När det gäller begreppet social status är resultaten blandade. Till en början kan argumenteras att social status inte tycks spela någon roll eftersom de som begår penningtvättsbrott tenderar att bli utnyttjade på grund av sin låga status, behov av pengar och/eller goda vilja att hjälpa vänner/bekanta/familj. Däremot kan tolkas utifrån materialet att de som egentligen ligger bakom penningtvättsbrottet, men som ej bär det juridiska ansvaret, likväl kan vara individer med hög social status. Exempelvis påvisas att de som oftast bär ansvar för penningtvättsbrottet är en exploaterad individ varvid övriga involverade tenderar att bli dömda för själva huvudbrottet. En likhet som resultatet har med begreppet är således tillgången till olika typer av, utåt sett legitima, bolag/företag och deras administrativa system som utnyttjas vid penningtvätt. Exempelvis påpekade en respondent att hen hanterat ett fall där gärningspersonen gjort märkliga transaktioner via sitt eget företag, varpå tillgången till företaget och administrativa system tillät att brottet kunde begås. Det kan vara en indikation på att individer med kunskap om vilka tekniker som krävs för att undgå upptäckt vad gäller penningtvätt från myndigheter är involverade, vilket även en respondent uppgav. Vad som även kan diskuteras är om de exploaterade individerna ingår i ett socialt nätverk som den egentliga gärningspersonen har, vilket i så fall kan likställas med begreppet social status. Dock blir detta en fråga för framtida forskning att bekräfta eftersom studien genererade blandade resultat. Däremot kan konstateras att dessa kontexter möjliggör döljandet av sina handlingar och i kombination med bristande kontrollverksamheter och annan kunskap kan argumenteras att detta tillåter det låga antalet penningtvättslagföringar som råder i dagsläget. Sammanfattningsvis kan det utifrån matris 1 noteras att respondenterna och rättsfallen överlag genererat liknande resultat vad gäller brottstekniker och kontexter. Fenomenet har sålunda visat sig vara mångfacetterat av båda källorna.

Matris 1. Identifierade teman & subgrupper vad gäller brottstekniker & kontexter

Huvudtema	Subgrupper	Meningsbärande enheter-respondenter	Meningsbärande enheter-rättsfall
Brottstekniker & kontexter	Flera bankkonton och kort (ex: studskonton)	1, 2, 4, 6	1, 8, 16, 17-18*, 24-25*
	Stora pengabelopp och flera transaktioner	2, 5, 6	1, 3-4*, 5, 6, 8, 9-10*, 11-12*, 24-25*
	Inköp av dyra bilar, resor eller annan egendom	6	1, 15
	Postväxel	2	6, 16-17*
	Kasinon, pantbanker, spelbutiker och/eller valutaväxlingskontor	4, 6	3-4*, 11-12*, 16-17*
	Upplåtande av bankkonton	1, 4, 5	1, 3-4*, 5, 6, 8, 13-14*, 18-19*
	Falska/osanna fakturor och/eller fel bokföring	1, 2	5, 6, 7, 9-10*, 15, 16-17*, 20-21*, 24-25*
	Påstådda underleverantör		5, 9-10*, 15, 24-25*
	Vita pengar tvättas till svarta		24-25*
	Guldverksamhet		11-12*
	Köp av varor/tjänster		1, 2, 3-4*, 15
	Utländska bolag/företag och/eller transaktioner/köp utomlands	2, 4, 6	2, 13-14*, 20-21*
	Flera bolag/företag		6, 8, 9-10*, 24-25*
	Kontanter – stora eller flera uttag	1, 2, 4, 5, 6	1, 2, 3-4*, 5, 6, 9-10*, 11-12*, 13-14*, 16-17*, 24-25*
	Olika valutor	6	
	Svart arbetskraft	1, 2	5, 9-10*, 24-25*
	Vänner eller familj (utnyttjande/behov av pengar)	4, 5	1, 5, 6, 16-17*
	Formell företrädare & faktisk företrädare (målvakter/bulvaner)- utnyttjas	2, 3, 4, 5,	1, 6, 8, 13-14*, 16-17, 20-21*, 24-25*
	Mellanled- många involverade	4, 5	5, 6, 8, 20-21*, 24-25*
	Individer med utbildning	6	

** Hovrättsdom, ex: 3-4* betyder tingsrättsdom och tillhörande hovrättsdom. Urskiljs för att påvisa att samma info kan återkomma trots annan siffra. Ex: 4* är endast en hovrättsdom.*

6.2. Lagstiftning

Majoriteten av respondenterna uppgav att det i nuläget inte finns någon rättspraxis att hänvisas till vid eventuella oklarheter i utredningsarbetet. Vidare påpekade majoriteten av respondenterna att det även saknas kunskap och tidigare erfarenheter av penningtvätt såväl inom EBM som inom rättsväsendet/domstolen. Respondenterna påpekar att åklagare överlag inte vågar använda brottsrubriceringen på grund av bristen på rättspraxis och tidigare erfarenhet. Vidare framkommer det av en respondent att inte ens hälften av åklagarna på det EBM, där respondenten arbetar, har handlagt ärenden vad gäller penningtvätt. Dock påpekades att vad gäller nya lagar dröjer det nästintill alltid flera år innan en ny lagstiftning får fäste inom rättsväsendet, vilket uppgavs som problematiskt då få åklagare vågar använda brottsrubriceringen och att annan brottsrubricering istället används (alternativt andrahandsyrkande). Två respondenter uppgav däremot att de trodde att åklagare på den allmänna sidan hanterar penningtvättsärenden ganska frekvent och att det finns en större erfarenhet vad gäller penningtvätt där i jämförelse hos EBM. Vad gäller domstolen påpekar flera respondenter att lagstiftningen tenderar att användas på fel sätt samt att domstolen saknar kunskap kring brottet. Exempelvis hade det i en tingsrättsdom inte lett till fällande dom eftersom det ansågs att förbrottet inte kunde styrkas samt att vita pengar inte enligt lag kunde tvättas till svarta (svartarbete). Dock när fallet återupptogs i hovrätten ansågs förbrottet identifierat och att uppsåtet tydligt kunde kopplas till ett penningtvättssyfte, vilket utgjorde att fallet ledde till fällande dom. I ett annat rättsfall gällande näringspenningtvätt använde tingsrätten som argument att förbrottet inte kunde styrkas, vilket utgjorde att fallet ledde till friande dom. Det kan tyckas märkligt med tanke på att förbrottet skall kunna frikopplas från agerandet när det handlar om näringspenningtvätt. Två respondenter uttrycker sig följande om problematiken kring lagstiftningen:

Det är svåra bedömningar. Och man måste vara väldigt väldigt tydlig och påläst på sin sak och sen också vara väldigt pedagogisk gentemot domstolen så att de ej trampar snett och tror och dömer på det gamla sättet som man tidigare har gjort. Den tendensen ser man[...]. Både försvaret och ordförande var väldigt frågande om vad är det för förbrott vad är det som påstås vara brottet som ligger till grund, och då sa jag: det påstås inget förbrott och det behövs inget förbrott och jag tror jag sa det 4 gånger eller någonting” (åsyftar näringspenningtvätt) [...]. Om jag ska vara riktigt ärlig, så tror jag att jag vet att vara övertydlig i rättssalen var också jättebra. Ordförande sa det uttryckligen att hen inte läst på den lagstiftningen så noga- R2

Kanske att man ser ett klart fall av penningtvätt men man betraktar det inte som det eftersom man inte haft ett sådant fall tidigare. Det är ju lite så med en ny lag, det tar några år innan det hinner byggas upp rättsfall och även de som anmäler är nog inte vana att anmäla heller- R3

Andra gånger när det utifrån rättsfallen identifierats att rubriceringen använts har domstolen valt att gå på huvudbrottet såsom skattebrott, vilket föranlett till att rubriceringen om penningtvätt inte bifallits. Dock var majoriteten av respondenterna positivt inställda till den nya lagstiftningen eftersom syftet med den är att underlätta vid lagföring, det vill säga att konkreta förbrott ej behöver bevisas i samma utsträckning som tidigare lagstiftning. Majoriteten av respondenterna framhöll också, att näringspenningtvätt §7 har stor potential till att öka antalet åtal och lagföringar. Framförallt eftersom denna rubricering inte har samma krav på bevis vad gäller ett så kallat förbrott. En av de inkluderade respondenter uttryckte sig följande:

Sen kom ju den nya lagen 2014, med näringspenningtvätt osv, vilket verkligen är ett steg i rätt riktning. Sen kanske inte riktigt hela vägen men ett stort steg framåt. Speciellt vad gäller näringspenningtvätten, där man kriminaliserar ett klandervärt risktagande att man helt frikopplar det från ett konkret förbrott [...]. Det är bara vi som måste dels få in, kanske är lättare för de som ej varit åklagare så länge, ett tänk så att säga, man är ju i sin lilla fyrkant och då gäller det att liksom att kunna gå utanför den [...]- R6

En respondent var dock mer kritisk till den nya lagstiftningen §3 än övriga respondenter, framförallt eftersom lagen kräver att åklagaren måste bevisa att egendomen kommer från brottslig verksamhet vilket i sig upplevts som att det tidigare brottet ändå måste bevisas. Vad gäller §7 näringspenningtvätt uppger respondenten även att lagen kräver att åklagaren måste bevisa att någonting sker i stor omfattning, vanemässigt eller i en riktig näringsverksamhet. Detta anses problematiskt eftersom det inte brukar vara fallet i verkligheten. Respondenten beskrev problemet på följande sätt:

Och det räcker inte om det vid ett enstaka tillfälle och grips och har 600-700 hundra tusen i en bil utan du måste visa att det är något som sker hela tiden. Jag tycker lagen är lite för tandlös- R1

En annan respondent uppgav, trots den positiva inställningen, att lagen §7 även kändes abstrakt i den mening att kravet om att bevisa ett klandervärt risktagande är aningen oklar, speciellt idag utan praxis. Respondenten diskuterar problemet på följande sätt:

Är det en ok hantering eller inte? Men samtidigt står det ju inte i lagtexten hur man får hantera pengar. Utan det är ju det som står i texten, det som skäligen kan antas och vad innebär det? Är det en påse med pengar under en bro eller är det pengar in och ut genom ett konto? Det är ju inte helt enkelt [...]. Det enda svaret är klandervärt risktagande får du inte göra. Jaha men vad är ett klandervärt risktagande? Jo det är när det skäligen kan antas.... så att det blir ju ett cirkelresonemang [...]- R6

Vad som kan anses uppseendeväckande är att resultaten i denna studie är blandade. Lagstiftningen, främst delar av den, hävdas ha god potential medan den samtidigt får kritik för att vara för abstrakt och icke verklighetsanpassad. Tidigare forskning tenderar att stödja den sistnämnda punkten, som innebär att penningtvättsproblematiken finns eftersom rådande lagstiftning runt om i världen inte anpassat sig i den bemärkelsen som krävs för att minska problemet (Unger & Hertog, 2012:301-302). Exempelvis hävdas att penningtvätt sker i flertalet olika former och lagstiftningen idag inte anpassats tillräckligt bra för att täcka dessa. Således kan diskuteras om den rådande lagstiftningen idag är tillräckligt bra eller om den snarare återigen behöver revideras. Eller om det snarare handlar om att förändra tankesättet hos åklagare och domstol för att få fler åtalade och lagförda för brottet. Exempelvis påfanns i ett rättsfall vad gällde penningtvätt att domstolen, trots att näringspenningtvätt skall frikopplas från förbrottet, frikände de misstänkta då ett förbrott inte kunde styrkas. På det sättet ansågs inte klandervärt risktagande vara tillräckligt, vilket det egentligen ska/kan göra. Således kan man utifrån detta argumentera för att avsaknaden av kapabla väktare här möjliggör penningtvätt, och att denna avsaknaden av kapabla väktare minskar upptäcktsrisken för brottet, vilket i sin tur minskar sanktionsrisken. Det kan därför diskuteras att okunskapen kring lagstiftningen kan skapa möjligheter, vilket i sin tur leder till det låga antal lagföringar av penningtvätt som det idag finns.

Majoriteten av respondenterna var ändå positiva till den nya lagstiftningen, framförallt näringspenningtvätt och att användningen av lagstiftningen således förväntas öka med tiden. Exempelvis påpekar Verhage (2009:129-130) att rådande lagstiftning världen över är tillräckligt bra då den gett upphov till viss vakenhet vad gäller problemet, det är snarare verktygen för att hantera problemet som bör utvidgas. Därför tolkar författaren det som att berörda parter i nuläget i första hand behöver arbeta aktivt för att kunna erhålla kunskap och praxis för att sedan i längden kunna minska penningtvättsproblematiken. Framför allt för att i längden sedan kunna utvärdera lagens fulla potential eftersom nya lagar tenderar generera resultat flera år efter implementerandet, vilket även kan vara fallet vid penningtvättsproblematiken. Sammanfattningsvis framgår av matris 2 att resultaten nästan helt och hållet har erhållits från respondenterna, vilket talar för värdet av de genomförda intervjuerna.

Matris 2. Identifierade teman & subgrupper vad gäller lagstiftning

Huvudtema	Subgrupper	Meningsbärande enheter- respondenter	Meningsbärande enheter- rättsfall
Lagstiftning	Näringspenningtvätt § 7 har god potential	1, 2, 3, 5, 6	
	Annan rubricering/ andrahandsyrkande ej bifall	2, 3, 4	7
	Ingen praxis gör det svårt (tar tid)	2, 3, 4, 5	
	Bra lagstiftning	2, 3, 4, 5, 6	
	Bristande eller abstrakt lagstiftning	1, 6	
	Bristande kunskap och/eller erfarenheter om penningtvätt inom EBM	1, 2, 3, 4, 5	
	Bristande kunskap hos domstolarna – fel användning av lagen	1, 2, 6	
	Åklagarmyndigheten lagför fler mål med penningtvätt än EBM	4, 5	

6.3. Utrednings- & lagföringsaspekter

Majoriteten av respondenterna uppgav att det inte är svårare att utreda penningtvättsbrott än vad det är att utreda andra brottstyper. Respondenterna uppgav snarare att de brottmål med penningtvätt som de hanterat varit relativt enkla utredningsmässigt och att det mesta handlat om att följa pengarna. Vissa respondenter uppgav även att penningtvätt är lättare att utreda än skattebrott. Däremot ansågs utredningarna vara komplexa i den bemärkelsen att penningtvättsfallen kan variera i utformning varför utredningarna kan se olika ut samt att de ofta innefattar omfattande material med komplexa transaktioner, vilket upplevdes som en utmaning när det kommer till att redovisa materialet i rätten. Dessutom ansåg hälften av respondenterna att penningtvättsutredningar är oerhört resurskrävande och tar väldigt lång tid att genomföra. En respondent berättar att penningtvättsutredningar kan ta upp till 3,5 år att genomföra. Att således sedan kunna upptäcka fler penningtvättsfall är svårt. Följaktligen uppgav samtliga respondenter att upptäckts- och sanktionsrisken för penningtvättsfall är väldigt låg. Mot denna bakgrund uppgav däremot flera respondenter att det är möjligt att det kanske pågår flera penningtvättsutredningar just nu men att de inte hunnit väckas till åtal eller blivit lagförda på grund av en fördröjningseffekt. Nedan belyses citat, från två respondenter, gällande denna problematiken.

Och sen är det ju stora komplexa utredningar och rättsväsendet är ansträngt så ja det är ju självklart att upptäcktsrisken och lagföringsrisken är betydligt mindre än vad den skulle behöva. Dessutom är straffen relativt sätt inte så stränga som för annan brottslighet. Det är helt enkelt inte tillräckligt avskräckande, en väldigt lukrativ bransch- R2

[...] Men det är klart det döms ju ut fängelsepåföljder och ibland ganska ordentligt, men då ska du ha rätt mycket otur [...]. Men rätt mycket otur får man nog ändå ha. Och det är ju synd, tanken är ju då att det ska ju kunna upptäckas från alla möjliga håll. Framförallt inom bankerna- R4

Emellertid uppgavs att de fall där stora belopp skiktas i mindre belopp och flera transaktioner är svårare att identifiera av yrkesutövare och myndigheter och detta enligt vissa respondenter uppgavs vara en anledning till det låga antalet lagförda för penningtvätt. Exempelvis påvisade ett rättsfall där det vanemässigt hade skickats och mottagits mindre belopp via Swish på gärningspersonens konto, dock kunde inte domstolen styrka att det rörde sig om penningtvätt eftersom det inte ansågs rimligt att transaktionerna med låga belopp är vidtagna i penningtvättssyfte.

Vidare uppgav dock hälften av respondenterna att upptäcktsrisken ökar ju större belopp det handlar om, exempelvis är det i dessa fall lättare för Skatteverket att identifiera större belopp av en mer märklig karaktär. I de rättsfall som lett till fällande dom har gärningspersonen nämligen innehåft och mottagit stora pengabelopp på sina konton, som också sedan skickats vidare till andra personer. I många av dessa fall ansågs (levnads)omständigheterna inte stämma överens med vad som skedde på individernas konton och/eller att individen borde varit medveten om att kontot användes för att tvätta pengar på grund av de stora och ovanliga beloppen som passerade kontot. Dessutom bekräftas även detta av respondenterna. En respondent berättade om ett fall där stora summor passerade på ett misstänkt konto utan att blandas upp med några vardagliga transaktioner (exempelvis köp i livsmedelsbutiker och dylikt) vilket gav upphov till misstanke om penningtvätt. Vidare exemplifierades detta på följande sätt av en respondent:

[...] så kunde man se att samtidigt som man utredde honom att det var ett antal ganska unga personer som hade fått väldigt mycket pengar och det stämde liksom inte alls med vad de hade för levnadsomständigheter i övrigt så de åtalades för penningtvätt- R4

Vad gäller att kunna bevisa ett penningtvättsbrott hävdade majoriteten av respondenterna att det i nuläget upplevs krävas mycket bevis för att kunna lagföra någon för penningtvättsbrott, vilket inte alltid upplevs lätt att uppnå. Således uppgavs att det är svårt att veta vilken bevisnivå åklagaren skall lägga sig på för att möta de krav som domstolen ställer. I relation till detta uppgavs att domstolarna tenderar att själva inte veta vilken ribba de ska lägga sig på, eftersom denna lagstiftning är lite av ny mark. Dessutom uppgav majoriteten av respondenterna att det oftast är lättare att identifiera större och märkliga transaktioner men att det snarare är svårare att bevisa vem eller vilka som genomfört transaktionerna eller innehåft bankdosa/kortet/kontot vid transaktionerna. Denna bevissvårighet benämndes exempelvis även i ett av de rättsfall inkluderade i denna studien. I vissa rättsfall med fällande dom har åklagaren dock kunnat styrka näringspenningtvätt och ett klandervärt risktagande. I ett rättsfall hade personen exempelvis sålt varor till utlandet, vilket gjort att personen erhölet en stor summa av kontanter vilket ansågs som klandervärt risktagande eftersom personen riskerade att agera medhjälp vid penningtvätt.

Vidare beskrev en respondent ett ärende som hen hanterat som haft stor användning av Swish och mobilt BankID vid penningtvätt. Denna teknik upplevdes vara svår att arbeta med då myndigheten inte tidigare vetat hur teknologin kan missbrukas, vilken bevisning som krävs i rätten och liknande. Tekniken gjorde det svårare att exempelvis bevisa vem som haft

BankID:t och vem som således utfört transaktionen. I likhet har det i vissa rättsfall konstateras att det även ibland är svårt att bevisa vem som är den faktiska företrädaren för ett företag som är inblandad i denna typen av brott eftersom andra personer används som ”måltavla”. Det upplevs även, av vissa respondenter, att det ofta kan vara svårt att erhålla bevis om misstänkt penningtvättsbrott när utländska företag eller konton är inblandade, detta eftersom vissa länder inte har bra samarbete på grund av skillnader i lagstiftning eller att det tar lång tid att erhålla relevant information ifrån berörda länder. Däremot ansåg andra respondenter att samarbetet ändock förbättrats den senaste tiden men att det fortfarande kan ta lång tid att erhålla hjälp. I relation till detta förklarade en respondent problemet på följande sätt:

Men rimligtvis att buset hittar andra länder [...]. Men säkert att det kommer hittas såväl länder med banksekretess men också på annat sätt där man kan dölja tillgångarna att vi inte kan få information att här finns tillgångarna och på ett enkelt sätt få kontoutdrag- R6

Andra aspekter som hälften av respondenterna uppgav som problematiska vid penningtvättsutredningarna är att i ett tidigt stadie i utredningen kunna erhålla relevant information från andra aktörer som arbetar brottspreventivt mot penningtvätt, framförallt Finanspolisen. Således poängterades att samarbetet där är bristfälligt vilket respondenterna anser påverka graden av antalet åtal och lagföringar vad gäller penningtvätt.

Och dessutom har vi ett problem med finanspolisen. Som då är att även om det gjorts penningtvättsanmälningar så är dem väldigt svåra att lämna ifrån sig information och det är en diskussion som har pågått i princip så länge som jag har varit på EBM. Problemen med finanspolisen och att de inte släpper information till oss [...]. Att en annan brottsbekämpande myndighet inte delar med sig av information till oss. Och det tycker jag är ett jätteproblem, jag blir lika arg varje gång jag tänker på det- R4

Vidare påpekar majoriteten av respondenterna att penningtvätt ofta är ett ”på-häng brott”, där penningtvätt oftast är en del i en större dom som har ett annat huvudbrott vilket leder till att åklagarens fokus främst hamnar på det huvudbrottet. Huvudbrotten tenderar att vara skattebrott eller bokföringsbrott och där penningtvätt således upptäcks i relation till dessa. En respondent uppgav att hen inte fokuserade på penningtvättsdelen utan använde rubriceringen för att styrka ett mönster för huvudbrottet. Att penningtvättsdelen inte bifallits i det fallet ansågs inte störande, eftersom huvudbrottet istället styrktes. I enlighet med de inkluderade rättsfallen var detta något som också kunde identifieras i hög utsträckning. En respondent påpekar exempelvis att det nästintill inte finns rättsfall med endast penningtvätt, men att det däremot finns några utredningar med endast penningtvätt som är på väg till rätten.

Resultaten indikerar att upptäcktsrisken för penningtvätt är relativt låg. Den tidigare forskningen hävdar exempelvis att ju fler transaktioner som beloppen skiktas i desto mindre upptäcktsrisk, varvid upptäcktsrisken ökar ju högre belopp det är (Kemal, 2014:416; Morris-Cotterill, 2001:16-18). Vad som däremot kan anses av intresse är att domstolen i ett rättsfall inte ansåg sig kapabel till att styrka att det rörde sig om penningtvätt vid flertalet vanemässiga transaktioner med mindre belopp, med argumentet att det inte ansågs rimligt att transaktioner med låga belopp är vidtagna i penningtvättsyfte. Detta motsäger forskningen eftersom det där ofta påstås att mindre belopp som skiktas är väldigt vanligt vid penningtvätt. Naheem (2016:234) hävdar exempelvis att myndigheter inte bara ska fokusera på att identifiera transaktioner med stora belopp eftersom detta anses generera negativa konsekvenser i form av att mängder med penningtvättsfall missas. Vidare bekräftas detta även av vad Simonova

(2011:346-356) påpekat, att det saknas kontrollfunktioner som kan hantera flera nivåer av penningtvättsformer. Således kan diskuteras om domstolarnas tankesätt vid bedömning av misstänkta penningtvättsfall bör revideras samt myndigheternas förmåga att upptäcka penningtvättsfall med mindre belopp. Inom forskningen påpekas exempelvis att samtliga aktörer som arbetar mot penningtvätt behöver utarbeta bättre strategier och kunskap för att identifiera dessa tekniker och erhålla en ökad upptäcktsrisk (a.a.). Eftersom majoriteten av rättsfallen inkluderade innefattar stora pengabelopp kan det även diskuteras om kontrollverksamheterna missar de fall där beloppen skiftas. Vidare kan det konstateras av både resultaten i föreliggande studie och den tidigare forskningen att det råder brist på samarbete mellan olika aktörer bekämpande penningtvätt (yrkesutövare, rättsväsende & underrättelsetjänster), såväl nationellt som internationellt (Williams, 2013:435-436; Yasaka, 2017:308). Enligt tidigare forskning anses detta vara en av orsakerna till varför penningtvätt idag är ett så stort problem som det är (Gilmour, 2016a:393; Lukito, 2016:100-101). Enligt författaren kan resultaten tolkas som att det saknas kapabla väktare för vissa typer av penningtvätt, vilket möjliggör brottet. Det bör dock påpekas att författaren utgår ifrån antagandet att ju högre erfarenhet rättsväsendet har kring utredningarna och lagstiftningen desto mer påverkar detta upptäcktsrisken och sanktionsrisken för brottet, vilket i sin tur således antas avskräcka individer från att begå penningtvättsbrott eftersom risken för att upptäckt och sanktion ökar. Exempelvis om myndigheter utvecklar sitt arbetssätt och sina verktyg för att på ett lättare sätt ska kunna hantera komplexiteten i utredningarna och på det sättet minska utredningstiden och öka antalet lagförda för brottet antas detta påverka individens val och avskräcka individer från att begå brottet. I denna mening menas utrednings- och lagföringsaspekterna utgöra en viktig roll som kapabel väktare.

Vad som även kan anses uppseendeväckande är att resultaten utifrån föreliggande studie visar att penningtvättsutredningar inte är svårare att utföra än andra brottsutredningar, utan endast att de kan innefatta komplext material. Det är uppseendeväckande eftersom det förväntades att penningtvättsutredningar skulle uppfattas som svårutredda, och generera det låga antal av lagföringar och åtal vad gäller penningtvätt. Enligt tidigare forskning har det, i relation till förväntningarna, framkommit att penningtvätt är ett komplext fenomen som inte har tydliga gränsdragningar, detta utgör att fenomenet blir svårt att identifiera och processa (Reuter & Truman, 2004:25). Resultatet pekar snarare mot att det handlar om att följa pengarna och se kring omständigheterna och om pengarna ser legitimt åtkomna ut. Det som snarare anses som problematiskt är bevisnivån i rätten. Resultaten och den tidigare forskningen konstaterar exempelvis att det är svårt att kunna bevisa vem/vilka som är skyldiga vid brott utförda på distans, vilket leder till att det upplevs svårt att bevisa vem/vilka som ligger bakom transaktionerna (Morris-Cotterill, 2001:19).

I vidare mening uppkom det att EBM:s åklagare inte tidigare haft kunskap om hur exempelvis mobilt BankID kan missbrukas i relation till penningtvätt och att sådana aspekter kan tolkas påverka utredningarna negativt. Det kan därför diskuteras och tolkas som att sanktionsrisken är låg för brottet då bevissvårigheter och en viss okunskap kan inverka på individers val till att begå penningtvättsbrott. Ur en annan aspekt indikerar resultatet att det är möjligt att de få lagföringar och åtal vad gäller penningtvätt beror på en fördröjningseffekt. Denna fördröjningseffekt är baserad på att utredningarna innefattar komplext och tungjobbat material (vilket är resurskrävande och tar tid) men även att den nya lagstiftningen först nu används, vilket utgör att det kan vara så att det sker flera utredningar vad gäller penningtvätt men att de ännu inte uppkommit i rätten. Dock bör inte de övriga aspekterna som berörts ovan förkastas

eftersom de fortfarande kan argumenteras påverka möjlighetsstrukturen för brottet. Vidare bör diskuteras att de fall vad gäller penningtvätt som EBM hanterat ofta är förknippade med skattebrott eller bokföringsbrott, vilket kan indikera att penningtvätt först uppdagas när andra brott upptäcks. Således kan detta även vara en anledning till att upptäcktsrisken är liten vad gäller brottet eftersom främsta fokus läggs på identifiering av andra brott. Vidare kan det utifrån matris 3 identifieras att respondenterna och rättsfallen genererat blandade resultat. De två källorna både bekräftar varandra och ger ny information.

Matris 3. Identifierade teman & subgrupper vad gäller utrednings- & lagföringsaspekter

Huvudtema	Subgrupper	Meningsbärande enheter- respondenter	Meningsbärande enheter- rättsfall
Utrednings- & lagföringsaspekter	Höga beviskrav - förbrottet	1, 3, 5, 6	7, 11-12*, 15, 24
	Bevisvärigheter (vem som utfört transaktionen)	1, 2, 3, 4	6
	Liten upptäckts- & sanktionsrisk överlag (ex: små skiktade belopp)-bevisvärighet	1, 2, 3, 4, 5, 6	1
	Stor upptäckts- & sanktionsrisk vid stora belopp- lätt att styrka	2, 4, 5	1, 9-10*, 13-14*, 24-25*
	Stora belopp på kort tid		1, 3-4*, 5, 6, 7, 8, 11-12*, 16-17*, 18-19*
	(Levnads)omständigheter stämmer ej med beloppen på kontot	4, 5	1, 3-4*, 5, 6, 24-25*
	Penningtvätsutredningar är inte svårare än andra brottsutredningar	1, 2, 4, 6	
	Komplexmässighetsgraden varierar	1, 2, 5	
	Stora utredningar med omfattande material- tar tid	1, 2, 3, 6	
	Penningtvätt ej huvudbrottet	1, 3, 4, 5, 6	3-4*, 5, 7, 11-12*, 13-14*, 15, 16-17*, 20-21*, 24-25*
	Näringspenningtvätt- klandervärt risktagande & vanemässigt agerande		1, 2, 8, 9-10*, 16-17*
	Tolkning av lagen ändras		25*
	Följa pengarna	1, 4, 6	
	Samarbetsproblematik	2, 4, 5, 6	

* Hovrättsdom, ex: 3-4* betyder tingsrättsdom och tillhörande hovrättsdom. Urskiljs för att påvisa att samma info kan återkomma trots annan siffra. Ex: 4* är endast en hovrättsdom.

6.4. Brister i samhällets kontrollsystem

Samtliga respondenter betonade att anmälningsplikten för yrkesutövare i näringslivet är av största vikt för att kunna lagföra fler individer för penningtvättsbrott. Anmälningarna önskas i ett tidigt stadie vara detaljerade för att underlätta i ett eventuellt utredningsarbete. En respondent beskriver ett fall där en bank gjort en detaljerad anmälan, vilket sedan utgjort den så kallade ryggraden i utredningen och åtalet. Respondenten beskrev det som att utan den detaljerade anmälan hade hen inte erhållit den bevisning som krävdes för fällande dom. Majoriteten av respondenterna uppgav dock att de ansåg att flertalet yrkesutövare, speciellt bankerna, brister i sitt kontrollarbete och i sin anmälningsplikt vad gäller penningtvätt. Således upplevdes det påverka nivån av antalet lagförda för penningtvätt negativt. En respondent uppgav att det i dagsläget anses vara väldigt enkelt för personer att öppna upp konton i andra personers namn. Respondenten berättade att det i ett fall kommit individer från utlandet (som inte talade svenska) med ledsagare som berättat exakt vilka papper som skulle skrivas på inne på banken, men att banken inte ställt några kontrollfrågor eller hindrat detta.

Min uppfattning är att bankerna fortfarande är väldigt dåliga på att göra penningtvättsanmälningar [...] om man tittar på vad gärningsmannen hade för sig, det här är ju bara vad han gör på sina konton och som du ser så är det från tredje mars till nionde i tolfte, det är ju inte jättelång tid ändå, mycket pengar som går in och ut [...] och såhär har han hållit på.

Vad är det här? 150 000kr, 140 000 osv. osv. det är helt rubbade summor. Hur kan det här få swisha runt? [...]. Flera dagar, veckor och månader efter varandra stora summor i olika överföringar. Exempelvis, vem tar ut 200 000kr i kontanter? [...] Men även för personer som har kontanter så är 200 000kr, det brukar man inte ha. [...]. Detta har banken bara låtit honom göra. Den sortens slappa hantering från bankernas sida det gör ju att det kan fortgå- R4

Men den första banken insåg ju först när vi begärde bankkontona att det här skulle vi aldrig låtit passera och det hade de låtit hålla på i två år. Så bankerna har en viktig roll i att ställa rätt frågor och fånga upp sådana här penningflöden. Och utarbeta en kontrollfunktion för det- R1

Dessutom berättar en respondent att det överlag finns en avsaknad av erfarenhet och att det behövs bättre kunskap om penningtvätt hos myndigheter såsom skatteverket (eftersom de främst har sina ”skattebrottsglasögon”), utredare, åklagare, konkursförvaltare, domstol och andra yrkesutövare. Andra respondenter uppgav att det framförallt i dagsläget är alldeles för enkelt att skapa bolag/företag som därefter kan användas som så kallade skenföretag. Användandet av skenföretag kunde även identifieras i flera rättsfall inkluderade i studien. En respondent påpekade även sin frustration över att Bolagsverket inte tidigare haft en kontrollverksamhet utan möjliggjort för personer med en kriminell agenda att starta bolag.

[...] och detta med att bolagsverket har fått ett annat uppdrag för vi har ju varit vansinniga på att dem att de registrerar saker som är så uppenbart bara bluff. Jamen det är inte vårt uppdrag nemen be och få ett annat uppdrag då, hur kan ni stå ut med att sitta med den här skiten? Det är väl inte kul att vara på en statlig myndighet och veta att så mycket av det man registrerar bara är bajs- R4

Däremot påpekade två respondenter att de kände hopp om att mer kunskap hos myndigheter och liknande var påväg eftersom Bolagsverket numera fått ett nytt uppdrag innefattande kontrollarbete för vilka som startar bolag. Således menade de att det inte skall bli lika lätt för vem som helst att starta ett bolag och utnyttja det till brottslig verksamhet.

Vidare påpekades att trots att vissa aktörer har tillräckliga kontrollverksamheter kan det i vissa fall ta lång tid att erhålla information från berörda parter varpå utredningarna blir långdragna, vilket anses påverka upptäcktsrisken. Ett annat sätt som majoriteten av respondenterna ansåg påverka möjligheterna till att begå penningtvättsbrott var att det ansågs enkelt att utnyttja personer från andra länder till att agera målvakt/bulvan. Dessa individer beskrevs leva i ogynnsamma miljöer med bland annat missbruk eller liknande vilka också ofta var i behov av pengar. Respondenterna påpekade således att dessa personer på ett enkelt sätt kan folkbokföras i Sverige och upprätta ID och bankkonton, för att sedan upplåta dessa till en annan person för användning vid penningtvätt. Dessutom uppgav majoriteten av respondenterna att det är enkelt för kriminella att utnyttja andra individer som kan stå som företrädare för ett bolag på pappret, men som egentligen inte har något med verksamheten att göra. Därför anses det lätt att utnyttja systemet och dölja vem som är faktisk företrädare för företaget/bolaget. Användningen av falska identiteter uppgavs därför som vanligt vid denna typen av brott. Vad gäller ett rättsfall kunde författaren identifiera liknande aspekter men också att falska ID användes i stor och vanemässig omfattning. En respondent uttrycker sig följande om problemet:

Folkbokföringen, alltså skatteverkets folkbokföring hade behövt skärpa sina rutiner ordentligt så att man inte bara folkbokför folk utan gör lite mer kontrollfrågor var en person ska bo och vem det är, för om man släpat in en person med luggslitet utseende och sen har någon helt fört talan

och i princip sagt skriv på här så skatteverket måste ha en ökat kontroll vilka som folkbokförs i Sverige och hur det har gått till [...] - R1

Ytterligare aspekter som ansågs påverka möjligheterna var dagens teknologi, vilket vissa av respondenterna ansåg möjliggör snabba transaktioner och liknande. Tekniken ansågs skapa tillfällen där tekniken kan missbrukas, i detta fall vid penningtvätt.

Så jättebra med mobilt bank-id men det ökar ju möjligheten att utnyttja det också. På ett sätt som bankerna inte vill tala högt om kan jag säga [...]. All förenkling är ju tillgodo men innebär ju också vissa risker - R5

Liknande aspekter som vissa respondenter uppgav leder till brottets uppkomst är att det är så enkelt att skicka pengar utomlands genom enkla transaktioner och överföringar. I relation formulerade sig en respondent på följande sätt:

Det är ju egentligen hela samhället, det här med att köpa tillgångar och konton, det är ju väldigt enkelt [...] Och också mycket snabbheten och enkelheten, det är ju inte det att du går till kassan i banken alltid utan du kan ju sitta med din telefon och bara flippa. Men sen också snabbt affärliv, vilket dels även om man eventuellt vill komma åt transaktioner så kanske man inte kommer åt tillgångarna för de har snurrat så långt bort eller något [...]. Och visst det här med bitcoin, har väl aldrig jag satt mig in i, men vad jag förstått är slutsatserna att det är en dröm för dem som vill tvätta brottsutbyten och göra det svårt att komma åt - R6

Resultaten indikerar att penningtvättsbrottet uppstår utifrån möjligheter uppkomna i kontexter som saknar god kontrollverksamhet och kunskap. I likhet har majoriteten av den tidigare forskning identifierat samma problematik och att viktig information som krävs för att utreda misstänkta personer ofta saknas (Brå, 2015:140-141). Både resultaten i föreliggande studie och den tidigare forskningen visar att det idag tycks finnas en okunskap framförallt hos bankerna, det vill säga att det behövs förbättrad personalutbildning och kompetens för att kunna identifiera kännetecken vid penningtvätt, speciellt även vid internationella transaktioner (Kemal, 2014:423-426, Brå, 2015:140-141; Dhillon & Miin, 2013:188). Forskningen påpekar således att detta verkar möjliggöra penningtvättsbrott, genom att upptäckts- och sanktionsrisken minskar (a.a.). Naheem (2016:234) påpekar exempelvis att banker måste utarbeta bättre riskbedömningar vad gäller sina kunder.

Vidare kan konstateras utifrån resultaten att det råder brist på bra kontrollfunktioner i flera delar av samhället, inte bara hos bankerna som nämnt ovan, utan även hos Skatteverk eller liknande där exempelvis individer från utlandet kan utnyttjas och låta sig folkbokföras i Sverige för att öppna konton som används till penningtvätt. Således tolkar författaren det som att det tycks saknas kapabla väktare gentemot brottstypen, vilket kan påverka att upptäcktsrisken förblir låg och som i sin tur kan inverka på sanktionsrisken. Dessa aspekter är även något som tidigare forskning kritiserar samhällssystemet för. Exempelvis att de svenska rättsliga regleringssystemen innefattar brister som bland annat gör att oseriösa företag eller bolag tillåter att kriminella individer genomför sina transaktioner genom dessa företag/bolag (Magnusson, 2009:101). I vidare bemärkelse att det således saknas evidens för att lagstiftning eller rättssystem likt ovan har god brottspreventiv effekt (a.a.). Således påpekar tidigare forskning att samhällssystemen behöver förbättra sina kontrollverksamheter för att minska tillgängligheten att använda falska ID eller missvisande underlag såsom falska fakturor (Reynolds & Irwin, 2017:187).

I vidare mening har författaren inte kunnat identifiera rättsfall där gärningspersoner utnyttjar virtuella valutor. Endast två respondenter benämner denna problematik. En respondent påpekar exempelvis att hen inte har någon vidare kunskap om den penningtvättsformen. Således kan det indikera på att det saknas en kontrollfunktion och erfarenhet för denna form av penningtvätt. Exempelvis påpekas inom tidigare forskning att denna penningtvättsform ökat markant de senaste åren (Chambers-Jones, 2012:113). Sammantaget kan argumenteras för att samhällssystemet behöver se över sina funktioner och hur dessa utnyttjas för kriminella handlingar. Att i vidare mening även vara medveten om att den tekniska utvecklingen inte bara innefattar gott och att samhällssystemet även formas efter detta. I relation till tidigare forskning (Benson & Simpson, 2015:101) indikerar resultaten i studien att de gärningar som utförs tenderar att utåt sett ha ett legitimt syfte då de ofta genomförs via olika företag eller liknande. Med andra ord sker gärningarna ofta i kontexter som gestaltar en legitim affärsverksamhet. Osanna fakturor användas således ofta i kontexter där insynen av andra är begränsad. Sammanfattningsvis kan det utifrån matris 4 urskiljas att avsaknaden av kunskap/kontroll främst framkom från respondenterna vilket visar värdet på genomförda intervjuer. Rättsfallen påvisade snarare tillvägagångssätt som delvis kunde knytas till berättelser från respondenterna.

Matris 4. Identifierade teman & subgrupper från materialet vad gäller brister i samhällets kontrollsystem

Huvudtema	Subgrupper	Meningsbärande enheter- respondenter	Meningsbärande enheter- rättsfall
Brister i samhällets kontrollsystem	Upprätta skenbolag/företag	3, 4	6, 13-14*, 19-20*, 24-25*
	Bristande kontroller och låg erfarenhet hos yrkesutövare (ex: banker)	1, 2, 3, 4	
	Falska identiteter –ex: lätt att folkbokföra individer i beroendeställning och erhålla legitimation/konton	1, 2, 3, 4	20-21*, 24-25*
	Teknikens utveckling	4, 5, 6	1, 6
	Bra anmälningar är väsentligt	1, 2, 4, 5	
	Bolagsverkets nya kontroller	3, 4	

* Hovrättsdom, ex: 3-4* betyder tingsrättsdom och tillhörande hovrättsdom. Urskiljs för att påvisa att samma info kan återkomma trots annan siffra. Ex: 4* är endast en hovrättsdom.

7. Avslutande diskussion & sammanfattning

I föreliggande studie har penningtvättsbrottet studerats utifrån ett kriminologiskt tillfälles- och möjlighetsperspektiv. I studien har undersökts varför det finns så få lagföringar och åtal vad gäller penningtvätt utrett och åtalat av EBM, trots att det 2014 inrättades en ny lag som ämnade underlätta lagföringen vad gäller penningtvätt och trots att antalet rapporter om misstänkta penningtvättsprott ökat drastiskt under lång tid. Syftet med studien har varit att skapa kunskap om penningtvätt och vad det är som gör att brottstypen tycks vara så svår att utreda. Genom att utgå från huvudbegreppen kapabel väktare och social status/position har författaren ämnat identifiera de faktorer som tycks möjliggöra brottet, detta för att sedan kunna dra slutsatser om huruvida speciella kontexter och tekniker vad gäller brottet genererar nuvarande penningtvättsproblematik och det låga antal lagföringar och åtal.

Resultaten indikerar framförallt att möjlighetsstrukturen för penningtvätt är mångfacetterad och genomsyrar flera samhällsled. Vidare påpekar resultaten att det främst handlar om okunskap och avsaknaden av kapabla väktare. Resultaten antyder således att problemet inte kan isoleras till en samhällsaktörs kontrollsystem, vilket även bekräftas av den tidigare forskningen (Kemal, 2014:423-426). Resultaten indikerar således till att det finns en avsaknad av en generell kunskap och erfarenhet kring penningtvätt och att det genomsyrar flera samhällsled såsom banker, andra yrkesutövare, myndigheters utredningsarbete och rättsväsendet. Detta *kan* således i sin tur påverka antalet lagföringar negativt. Inom viss forskning hävdas även att lagstiftningen inte är tillräckligt anpassad för att hantera penningtvättsproblematiken på bästa sätt (Unger & Hertog, 2012:301-302). I relation till detta påpekar resultaten att åklagarna i relation till detta fortfarande måste bevisa förbrottet i stor utsträckning (trots att det ej var tanken), detta kan således möjligen påverka sanktionsrisken negativt. Att åklagare dessutom inte använder den nya lagstiftningen i någon större utsträckning och att ingen praxis tillkommer indikerar påverka sanktionsrisken negativt. Att exempelvis domstolarna inte är inlästa på lagstiftningen och kräver hög bevisnivå kan således också antas minska sanktionsrisken för brottet. Att fokus tenderar att främst ligga på att identifiera och åtala för andra ekobrott, såsom skattebrott och bokföringsbrott, kan utgöra en risk för att fokus på penningtvätt minskar. Forskning påpekar även att teknologin och betalningstjänster online ökar antalet möjligheter till att begå penningtvättsbrott och minskar risken för upptäckt (Chambers-Jones, 2012:106-120). Att således inte berörda samhällsaktörer tycks inneha kontrollfunktioner som kan identifiera olika former av penningtvätt, såsom transaktioner med småbelopp som skiktats eller virtuella valutor som utnyttjas, är en aspekt som troligtvis påverkar upptäcktsrisken negativt.

Forskning har även påpekat att flera kontrollfunktioner inom flera samhällsled såsom banker och myndigheters underrättelseenheter brister (Brå, 2015:140-141; Murray, 2013:103). Att resultaten således visar att vissa banker tycks missa att anmäla och identifiera brottet är också en aspekt som tycks påverka upptäcktsrisken och antalet lagföringar. Att samhällssystem såsom att Skatteverkets folkbokföring tycks sakna tillräckliga kontrollfunktioner kan också inverka på upptäcktsrisk och möjlighet till att kunna begå penningtvätt. Att brottet begås på flera olika sätt såsom genom skenföretag i en kontext utan bra kontrollverksamhet indikerar också till att minska upptäcktsrisken. Att utredningarna innehåller bevisproblematik som består av att både kunna bevisa vem som utfört transaktionen och erhålla information genom bristfälligt samarbete med andra myndigheter eller andra länder kan också anses minska sanktionsrisken. Vilket även är något som tidigare forskning konstaterar (Morris-Cotterill, 2001:19; Williams, 2013:435-436). Att utredningarna är resurskrävande och tar lång tid kan

möjligtvis skapa en fördröjningseffekt och att det således inte finns många lagförda eller åtalade för brottet. Följaktligen kan diskuteras att denna brist på kunskap hos samtliga aktörer och tillgängliga tekniker för att begå brottet tillsammans sannolikt skapar kriminogena kontexter som möjliggör att brottet uppstår och inte lagförs i den utsträckning som önskas.

Inom tillfälles- och möjlighetsperspektivet är det av stor relevans att identifiera de olika tekniker som används vid penningtvätt, för att sedan kunna identifiera de möjligheter som finns för brottet (Benson & Simpson, 2015:99). Det kan därför tolkas så att de tekniker som används vid penningtvätt identifierade i föreliggande studie skapar en möjlighetsstruktur för penningtvätt. När de även kombineras med avsaknaden av kapabla väktare kan antas att detta förstärker möjligheterna till penningtvätt och varför så få lagförs eller åtalas för brottet. Begreppet avsaknad av kapabel väktare fångar in flera aspekter ur materialet, vilket kan spela en väsentlig roll i skapandet av möjligheter till att begå penningtvätt samt också varför så få åtalas och lagförs för brottet. Enligt begreppet krävs det, som nämnt tidigare, olika element av kontroller och olika typer av kapabla väktare för att öka upptäcktsrisken (*intimate handlers, place manager & guardian*) (Felson & Boba, 2010:25-30). Det kan sålunda konstateras att det krävs olika typer av kunskap i flera samhällsled för att minska penningtvättsproblematiken (öka upptäcktsrisken och sanktionsrisken), vilket det däremot enligt resultaten inte tycks göra. Således kan hävdas att samtliga aktörer behöver utarbeta nya strategier för att identifiera problemet, exempelvis kunna identifiera virtuella valutor som utnyttjas eller mindre belopp som skiktas. Sammantaget kan argumenteras att resultaten i studien sannolikt i betydande utsträckning kan förklara penningtvättsproblematiken utifrån begreppet kapabla väktare. Vad gäller begreppet social status/position identifierades blandade resultat. Skillnaden med vad som brukar avses med begreppet är att de som blivit dömda för brottet ofta är exploaterade individer och står i en beroendeställning. Däremot identifieras en viss likhet med begreppet eftersom de ”egentliga” gärningspersonerna ofta har tillgång till administrativa system, företag och nätverk med exploaterade individer som används för att dölja pengarnas ursprung.

Dock bör noteras att resultaten bara *indikerar* på att aspekter nämnda ovan påverkar det låga antal åtal och lagföringar vad gäller penningtvätt. Vidare bör poängteras att majoriteten av respondenterna är positiva gentemot lagstiftningen och att den i framtiden kommer kunna användas på ett bättre sätt givet att praxis etableras. Därmed bör återigen belysas att det även *kan* finnas en fördröjningseffekt som påverkar antalet åtal och lagföringar som innebär att anmälningspliktiga och utredande aktörer arbetar bättre än vad som framgår av föreliggande studie. Det kan leda till att bankerna, efter den nya lagstiftningen, faktisk anmäler mer än man tror men att detta ännu inte syns i rättssystemet.

7.1. Slutsatser

Studien har genom sina resultat identifierat att resultaten överlag stämmer med teori och tidigare forskning. Det kan också konstateras att brottet är mångfacetterat och genomsyrar flera samhällsled. Samtliga aspekter påfunna kan anses påverka möjligheterna till att begå penningtvättsbrottet och varför så få lagförs för det. Resultaten indikerar att okunskapen/oerfarenheten kring lagstiftningen spelar en väsentlig roll. Exempelvis hade knappt hälften av åklagarna på ett av EBM:s enheter hanterat penningtvättsärenden samt att domare rakt ut erkänt att de inte läst på den nya penningtvättslagen trots att de hanterade penningtvättsärenden. Vidare antas de bristande kontrollsystemen påverka dagens omfattande nivå av penningtvätt negativt. Exempelvis benämnde flera åklagare ärenden där banker brast i sitt kontrollarbete då de varken misstänkt/identifierat penningtvätt trots att det förekommit

vanemässiga transaktioner med stora belopp på bankkonton. Att utredningarna även är komplexa och resurskrävande indikeras även påverka antalet lagföringar negativt. Exempelvis identifierades att de finns vissa bevisvårigheter med att bevisa vem/vilka som gjort transaktionen och vem som egentligen ligger bakom brottet då målvakter/bulvaner är ett vanligt förekommande tillvägagångssätt som försvårar identifikationen av de som "beställt" brottet. Att utredningarna är komplexa och innefattar omfattande material kan även skapa fördröjningseffekter, vilket kan leda till att vissa utredningar tar uppemot 3 år att genomföra. Vidare kan de flertalet olika tillvägagångssätten/teknikerna tolkas spela en väsentlig roll i antalet lagföringar. Att det lätt går att skapa skenföretag, skicka stora belopp i mindre, använda flera konton/kort och använda dagens teknologi kan minska upptäckten och antalet lagföringar. Sammantaget kan dessa aspekter utgöra kriminogena kontexter/settings som minskar upptäckts- och sanktionsrisken och skapar en möjlighetsstruktur till att begå penningtvättsbrott. För att besvara studiens frågeställningar kan det sammantaget argumenteras för att det låga antalet lagföringar för penningtvätt, processat av EBM, kan antas uppstå ur en möjlighetsstruktur där de tekniker som förekommer används i kontexter som saknar bra kontrollfunktioner med tillräcklig erfarenhet (kapabla väktare).

7.2. Framtida forskning

Det kan anses väsentligt att i framtida forskning undersöka rättsfall och genomföra intervjuer eftersom de, trots lika resultat, även gav upphov till olika resultat (se matriser ovan). Således skulle vara av intresse att göra samma typ av studie inom ett par år för att undersöka lagens fulla potential och därmed erhålla information som om möjligt kan besvara om det funnits en fördröjningseffekt. Att även inkludera utredare, finanspolisen, åklagare från den allmänna sidan och andra yrkesutövare (arbetandes med penningtvättsproblematiken) anses väsentligt i framtida forskning. Tillvägagångssättet kan generera en helhetsbild av problemet eftersom de olika aktörerna kan ha en annorlunda syn på problemet än det erhållet i aktuell studie, vilket skulle minska risken för att skevhet och eventuella felaktigheter. Eftersom penningtvätt inte heller undersökts i relation till ett kriminologiskt tillfälles- och möjlighetsperspektiv i stor utsträckning rekommenderas även detta för framtida forskning.

7.3. Rekommendationer

Resultaten i studien pekar främst mot att det i dagsläget råder brist på tillräcklig kunskap hos flera samhällsaktörer om penningtvätt samt att det finns flertalet olika metoder för att begå penningtvätt som minskar upptäcktsrisken. Således rekommenderar författaren att berörda aktörer bör se över sina rutiner vad gäller penningtvätt och försöka utveckla sin kunskap på området för att lättare kunna identifiera problemet. Exempelvis att försöka använda brottsrubriceringen i större utsträckning och utarbeta bättre kontrollfunktioner som kan identifiera användandet av virtuella valutor och mindre belopp som vidtas vid penningtvätt. I sin tur antas detta öka upptäcktsrisken och minska antalet brottsmöjligheter.

8. Referenslista

- Alldrige, P. (2008). Money laundering and globalization. *Journal of Law and Society*, Vol. 35(4), pp. 437-467.
- Al-Rashdan, M. (2012). An analytical study of the financial intelligence units' enforcement mechanisms. *Journal of Money Laundering Control*, 15(4), pp. 483-495.
- Alvesson, M. & Sköldberg, K. (2000). *Reflexive methodology: new vistas for qualitative research*. London: SAGE.
- Araujo, R.A. (2010). An evolutionary game theory approach to combat money laundering. *Journal of Money Laundering Control*. 13(1), pp. 70-78.
- Bechara, F.R. (2013). Aspects on identifying and controlling suspect funds and laundering. A perspective from Brazilian law. *Journal of Money Laundering Control*, 16(1), pp. 79-82.
- Benson, M.L., Madensen, T.D. & Eck, J.E. (2009). *White-Collar Crime from an opportunity perspective*. I: Simpson, S. & Weisburd, D. (2009). *The Criminology of White-Collar Crime*. Springer: New York.
- Benson, M.L. & Simpson, S.S. (2015). *Understanding white collar crime: an opportunity perspective*. (Second edition.) London: Routledge.
- Brottsförebyggande rådet, BRÅ. (2003). *Förebygga ekobrott. Behov och metoder*. Rapport 2003:1. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, BRÅ. (2008). *Ekonomisk brottslighet. I: Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2007*. Rapport 2008:23. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, BRÅ. (2011). *Penningtvätt. Rapportering och hantering av misstänkta transaktioner*. Rapport 2011:4. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, BRÅ. (2015). *Penningtvätt och annan penninghantering. Kriminella, svarta och grumliga pengar i legal ekonomi*. Rapport 2015:22. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brown, R. & Gillespie, S. (2015). Overseas financial investigation of organised crime. Examining the barriers to effective implementation. *Journal of Money Laundering Control*, 18(3), pp. 371-381.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber AB.
- Chambers-Jones, C. (2012). *Virtual economies and financial crime: money laundering in cyberspace*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Chelliah J. & Prasad A. (2017). South Pacific transnational money laundering typologies. *Journal of Money Laundering Control*, 20(4), pp. 345-353.
- Cohen, L.E. & Felson, M. (1979). Social change and crime rate trends: a routine activity approach. *American sociological review*, 44, pp. 588-608.
- Dhillon, G. & Miin, N.Y. (2013). The viability of enforcement mechanisms under money laundering and anti-terrorism offences in Malaysia. An overview. *Journal of Money Laundering Control*, 16(2), pp. 171-192.
- Ebikake, E. (2016). Money laundering An assessment of soft law as a technique for repressive and preventive anti-money laundering control. *Journal of Money Laundering Control*, 19(4), pp. 346-375.
- Ekobrottsmyndigheten, EBM. (2016). *Ekobrottsmyndighetens lägesbild om ekonomisk brottslighet i Sverige 2016*. Stockholm: Ekobrottsmyndigheten.
- Ekobrottsmyndigheten, EBM. (2017). *Ekobrottsmyndighetens årsredovisning 2017*. Stockholm: Ekobrottsmyndigheten.
- Engdahl, O. (2009). Barriers and back regions as opportunity structures for white-collar crime. *Deviant Behavior*, 30(2), pp. 115-143.

- Engdahl, O & Larsson, B. (2016). Duties to Distrust: The Decentring of Economic and White collar Crime Prevention in Sweden. *The British Journal of Criminology*, 56(3.), pp. 515-536.
- Felson, M. & Boba, R. (2010). *Crime and everyday life*. (4. ed.) Thousand Oaks, Calif.: SAGE Publications.
- Financial Action Task Force, FATF. (2010). *Mutual Evaluation Fourth Follow-Up Report. Sweden. Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism*. October 2001. Paris: Financial Action Task Force.
- Financial Action Task Force, FATF. (2017). *Anti-money laundering and counter-terrorist financing measures Sweden. Mutual Evaluation*. Paris: Financial Action Task Force.
- Finansinspektionen. (2013). *Penningtvätt. En nationell riskbedömning*. Stockholm: Finansinspektionen.
- Gilmour, N. (2016a). Preventing Money Laundering: a test of situational crime prevention theory. *Journal of Money Laundering Control*. 19(4), pp. 376-396.
- Gilmour, N. (2016b). Understanding the practices behind money laundering. A rational choice interpretation. *International Journal of Law, Crime and Justice*. 44, pp. 1-13.
- Goede, M. (2007). Underground money. *Cultural Critique*, 65, pp. 140-163.
- Grabovsky, P. (2009). *Globalization and White-Collar Crime*. I: Simpson, S. & Weisburd, D. (2009). *The Criminology of White-Collar Crime*. Springer: New York.
- Grahn, T. (2010). *Åtgärder mot penningtvätt m.m.: en praktisk vägledning och kommentar*. (1. uppl.) Stockholm: Norstedts juridik.
- Göteborgs Universitetsbibliotek. (2018a). Karnov. > <http://www.ub.gu.se/sok/db/show.xml?id=10702718>< (Hämtad: 2018-02-02).
- Hussein, B. & Safi, M-O. (2014). Policing Money Laundering: A Case Study of Afghanistan. *Pakistan Journal of Criminology*. 6(1), pp. 245-259.
- Irwin, A., Slay, J., Raymond-Choo, K.K., & Liu, L. (2013). Are the financial transactions conducted inside virtual environments truly anonymous? An experimental research from an Australian perspective. *Journal of Money Laundering*, 16(1), pp. 6-40.
- Karnovgroup. (u.å.). Praxis. > <https://www.karnovgroup.se/tjanster/juridik/praxis>< (Hämtad: 2018-05-05).
- Keene, S.D. (2012). Emerging threats financial crime in the virtual world. *Journal of Money Laundering Control*, 15(1), pp. 25-37.
- Kemal, M.U. (2014). Anti-money laundering regulations and its effectiveness. *Journal of Money Laundering Control*, 17(4), pp. 416-427.
- Lag (2014:307) om straff för penningtvättsbrott.
- Lag (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism.
- Langenskiöld, A. (2007). *Penningtvätt och finansiering av terrorism*. I: Hartelius, J. (2007). *Systemhotande brottslighet*. Stockholm: Langenskiöld.
- Lilly, J.R., Cullen, F.T. & Ball, R.A. (2011). *Criminological theory: context and consequences*. (5th ed.) Thousand Oaks, Calif.: SAGE Publications.
- Lindgren, S-Å. (2000). *Ekonomisk brottslighet: ett samhällsproblem med förhinder*. Lund: Studentlitteratur.
- Lukito, A.S. (2016). Financial intelligent investigations in combating money laundering crime. An Indonesian perspective. *Journal of Money Laundering Control*, 19(1), pp. 92-102.
- Magnusson, D. (2009). The costs of implementing the anti-money laundering regulations in Sweden. *Journal of Money Laundering Control*. 12(2), pp. 101-112.
- Malterud, K. (2009). *Kvalitativa metoder i medicinsk forskning: en introduktion*. (2. uppl.)

Lund: Studentlitteratur.

- Merlonghi, G. (2010). Fighting financial crime in the age of electronic money: opportunities and limitations. *Journal of Money Laundering Control*, 13(3), pp. 202-214.
- Morris-Cotterill, N. (2001). Money laundering. *Foreign Policy*, (124), 16-22.
- Moustafa, T.H, El-Megeid, M.Z, Sobh, T.S & Shafea, K.M. (2015). Anti- money laundering using a two-phase system. *Journal of Money Laundering Control*, 18(3), pp. 304-329.
- Mugarura, N. (2015). The jeopardy of the bank in law enforcement of normative anti-money laundering and countering financing of terrorism regims. *Journal of Money Laundering Control*, 18(3), pp. 352-370.
- Murray, K. (2013). A square go: tackling organised crime where it doesn't want to be tackled. *Journal of Money Laundering Control*, 16(2), pp. 99-108.
- Naheem, M.A. (2015). Trade based money laundering: towards a working definition for the banking sector. *Journal of Money Laundering Control*, 18(4), pp. 513-524.
- Naheem, M.A. (2016). Risk of Money Laundering: HSBC case study. *Journal of Money Laundering Control*, 19(3), pp. 225-237.
- Polismyndigheten. (2015). *Finanspolisens årsrapport 2014*. Rikskriminalpolisen.
- Polismyndigheten. (2017). *Finanspolisens årsrapport 2016*. Stockholm: Polismyndigheten.
- Reuter, P. & Truman, E.M. (2004). *Chasing dirty money: the fight against money laundering*. Washington, D.C.: Institute for International Economics.
- Reynolds, P. & Irwin, A.S.M. (2017). Tracking digital footprints: anonymity within the bitcoin system. *Journal of Money Laundering Control*, 20(2), pp. 172-189.
- RättsPM. (2015). *Penningtvätt*. RättsPM 2015:2. Stockholm: Utvecklingscentrum & Ekobrottsmyndigheten.
- Simonova, A. (2011). The risk-based approach to anti-money laundering: problems and solutions. *Journal of Money Laundering Control*, 14(4), pp. 346-358.
- Soudijn, M. (2016). Rethinking money laundering and drug trafficking. Some implications for investigators, policy makers and researchers. *Journal of Money Laundering Control*, 19(3), pp. 298-310.
- Souto, M.A. (2013). Money laundering, new technologies, FATF and Spanish penal reform. *Journal of Money Laundering Control*, 16(3), pp. 266-284.
- Statens Offentliga Utredningar, SOU. (2016). Ytterligare åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Fjärde penningtvättsdirektivet- samordning- ny penningtvättslag- m.m.. Del 1. SOU 2016:8. Stockholm: Elanders Sverige AB.
- Teichmann, F.M.J. (2017). Twelve methods of money laundering. *Journal of Money Laundering Control*, Vol. 20 Issue: 2, pp.130-137
- Unger, B. & Hertog, J.D. (2012). Water always finds its way: Identifying new forms of money laundering. *Crime, Law and Social Change*. 57, pp. 286-304.
- Verhage, A. (2017). Great Expectations but little evidence: policing money laundering. *International Journal of Sociology and Social Policy*. 37(7/8), pp. 477-490.
- Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Wheeler, S., & Rothman, M. (1982). The Organization as Weapon in White-Collar Crime. *Michigan Law Review*, 80(7), 1403-1426.
- Williams, C.C. (2013). A burning desire: The need for anti-money laundering regulations in carbon emissions trading schemes to combat emerging criminal typologies. *Journal of Money Laundering Control*. 16(4), pp. 298-320.
- Yan, L., Ai, L. & Tang, J. (2011). Risk-based AML regulation on internet payment services in China. *Journal of Money Laundering Control*, 14(1), pp. 93-101.

- Yasaka, N. (2017). Data mining in anti-money laundering field. *Journal of Money Laundering Control*, 20(3), pp. 301-310.
- Yeandle, M., Mainelli, M., Berendt, A. & Healy, B. (2005). Anti-Money Laundering Requirements: Costs, Benefits and Perceptions. *Corporation of London*. Pp. 1-74.
- Yin, R. K. (2014). *Case Study Research. Design and Methods* (5th ed.). Los Angeles: SAGE Publications.
- Yin, R.K. (2015). *Qualitative research from start to finish*. (Second Edition). New York: Guilford Press.
- Young, M.A. (2013). The exploitation of offshore financial centers. Banking confidentiality and money laundering. *Journal of Money Laundering Control*, 16(3), pp. 198-208.
- Young, M.A. (2014). Dirty money in Jamaica. *Journal of Money Laundering Control*, 17(3), pp. 355-366.
- Zolkafil, S., Omar, N. & Nazri, S. (2017). Comprehensive cross-border declaration system as money- laundering prevention mechanism. *Journal of Money Laundering Control*, 20(3), pp. 292-300.

9. Bilagor

9.1. Bilaga 1- Intervjuguide

Bakgrundsfrågor

- Vad har du för utbildning och tidigare erfarenheter?
- Vad har du för tidigare erfarenhet vad gäller penningtvätt?
- Hur länge har du arbetat för Ekobrottsmyndigheten?

Huvudfrågor

- Hur uppfattar du det är att utreda penningtvättsbrott?
- Vad kännetecknar penningtvättsbrott i jämförelse med andra brottstyper?
- Finns det typer av penningtvättsbrott som är mer komplexa/svårare än andra?
 - *Varför/varför inte?*
- Vad har du för uppfattning kring vad det är som möjliggör penningtvättsbrott?
- Hur stor skulle du uppskatta upptäcktsrisken och sanktionsrisken vara för penningtvätt?
 - *Varför?*
- Hur uppfattar du att det är att arbeta med bevisföringen vad gäller penningtvätt?
- Vilka aspekter anser du gör att penningtvätt inte alltid leder till åtal?
 - *Varför?*
- Vilka aspekter anser du gör att penningtvättsbrott leder till åtal och fällande dom?
 - *Varför?*
- Hur upplever du konkurrens och- konsumeringsaspekten när det kommer till penningtvätt?
- Hur upplever du lagstiftningen gällande penningtvätt?
- Hur upplevde du det var att arbeta med målet XX?
- Vad anser du vara utmanande vad gäller penningtvätt i mål XX där du figurerat som åklagare?
 - *Vad skulle du säga var det avgörande i målet som ledde till fällande/friande dom?*
- Vad gäller anmälningsplikten som börjat gälla för alltfler yrkesutövare, vad har du för uppfattning om den?

Avslutande frågor

- Upplever du att det finns något som kan underlätta pennintvättsutredningar?
- Har du något att tillägga?
- Har du några frågor till mig?

9.2. Bilaga 2- Urvalsprocessen av rättsfallen

Domstolar	Antal domar	Antal utvalda domar
Västra Götaland Län		
Göteborgs tingsrätt	51	2
Hovrätten för Västra Sverige	49	1
Stockholm Län		
Stockholm tingsrätt	55	4

Södertörns tingsrätt	(Erhölls genom samma sökning som för Svea Hovrätt)	2
Svea Hovrätt	121	5
Skåne Län		
Malmö Tingsrätt	74	8
Hovrätten för Skåne och Blekinge	45	3
Domar inkluderade efter att sökprocessen var klar (Åklagare från EBM Sthlm)		
Uppsala Tingsrätt		2
Västmanlands Tingsrätt		1

9.3. Bilaga 3- Informationsbrev

I samarbete och samråd med Ekobrottsmyndigheten i Göteborg skall jag undersöka vad det är som tycks göra att så få fall av penningtvätt väcks till åtal och vad som gör utredningsarbetet svårt. Genom analyser av tidigare domar och intervjuer ämnar jag undersöka om det finns brister/luckor i lagstiftningen som dels om möjligt gör förundersökningarna komplexa vilket i sin tur kan göra penningtvättbrott möjliga.

Syftet med studien är således att skapa mer kunskap kring ämnet och bidra till brottspreventionen vad gäller brottstypen. Masteruppsatsen/studien äger rum i Göteborg men vänder sig till kammaråklagare som arbetar hos Ekobrottsmyndigheten och som figurerat i tidigare domar om penningtvätt, såväl i Göteborg, Stockholm och Malmö.

Studien är därav ett examensarbete på avancerad nivå och är en del av utbildningen i Masterprogrammet i Kriminologi vid Göteborgs Universitet. Studien kommer att genomföras med hjälp av redan insamlade domar och intervjuer med åklagare som figurerat i domarna under februari till slutet av mars/början av april 2018. Intervjun kommer att beröra din uppfattning/erfarenhet av att arbeta med penningtvättsfall och allmänna erfarenhet om brottstypen. Intervjun beräknas ta cirka 40-60minuter, det är viktigt att intervjun sker i ostörd miljö, på en tid och plats som Du bestämmer. Om det är möjligt ser jag gärna att spela in materialet för att sedan skriva ut det i text. Dock bör påpekas att materialet endast kommer hanteras och analyseras av mig som skriver arbetet, varav ingen oberörd kommer få ta del av materialet. Vidare kommer det inspelade materialet och texten raderas när uppsatsen är färdigställd.

Den information som Du lämnar kommer att behandlas säkert och förvaras inlåst så att ingen obehörig kommer att få ta del av den. Redovisningen av resultatet kommer att ske så att ingen individ kan identifieras. Resultatet kommer att presenteras i form av en skriftlig uppsats (examensarbete), en muntlig presentation till andra studerande (opponering) samt också en föreläsning till Ekobrottsmyndigheten i Göteborg. När examensarbetet är färdigt och godkänt kommer det att finnas i en databas vid Göteborgs Universitet. Du kommer ha möjlighet att ta del av examensarbetet om så önskas genom att erhålla en kopia av arbetet.

Deltagandet är helt frivilligt och Du kan när som helst avbryta din medverkan utan närmare motivering.

Jag frågar härmed om Du vill delta i denna studie. Genom att tacka ja på e-mail till: (XX) bekräftar du att du vill delta i studien.

Har Du frågor om studien är Du välkommen att höra av dig till någon av oss

Olivia Nilsson
Student
Mail: XX
Telefon: XX

Oskar Engdahl
Handledare/Docent i Sociologi
Mail: XX
Telefon: XX